

Araştırma Makalesi

**RUSÇUK'TA ÇAVUŞZÂDE MUHAMMED
AĞAZADELER PARA VAKFINA DAİR BİR
VAKFIYE***

Ayşe KAYAPINAR – Bilge KAYA YİĞİT*****

Öz: Osmanlı İmparatorluğunda vakıf müessesesi önemli sosyal ve ekonomik rol oynamıştır. İki grup vakıf ayırt edilmektedir. Birinci grupta kamu hizmeti sunmak üzere kendisinden yararlanan vakıflar yer almaktadır. İkinci grup vakıflar ise, kendisinden doğrudan değil, gelirlerinden yararlanan vakıflardır. İkinci grupta kuruluş sermayesi akâr ve nakit paradan oluşan vakıflar yer almaktadır. Akâr, bina, arazi, bağ, bahçe, tarla, dükkân ve ev gibi nakli mümkün olmayan mallar kabul edilmektedir. Aynı zamanda akâr ile kira ve gelir getiren gayrimenkul ifade edilmektedir. Cami, medrese, tekke, zaviye ve imarethane gibi vakıf eserlerinin tamir, genişletme, inşa, bakımının sağlanması ve vakıf görevlilerinin maaşlarının karşılanması vakf-ı akârlar sayesinde gerçekleştirilmektedir. Vakıfların tescil belgesi ise vâkıfın isteği üzerine şahitlerin huzurunda ve kadının onayıyla düzenlenen vakfiyedir. Rusçuk şehrinde bulunan cami, medrese, mektep vs. gibi pek çok müessesat-ı hayriye de para vakıfları sayesinde ayakta tutulmuştur. Buradaki çalışmada Paris'te Biblioth  que nationale de France'da bulunan Rusçuk'ta Çavuşzâde Mehmet Ağazadelardan Ali Ağa ve Lütfullah Ağa'nın para vakfına ait vakfiyenin verdiği bilgileri incelemek, vakfiyenin transkripsiyonunu yapmak, Rusçuk şehrinin tarihine ilişkin verdiği bilgileri değerlendirmek ve yayımlamaktır.

* Vakfiye metninin transkripsiyonun kontrolünü yapan ve gerekli önerilerde bulunan Doç. Dr. Fatih KÖSE'ye teřekkürlerimizi sunarız.

** Prof. Dr., Milli Savunma  niversitesi, akayapinar66@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4858-2148.

*** Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal  niversitesi, kaya_b@ibu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3177-5525

Anahtar kelimeler: Balkanlar, Rumeli, Bulgaristan, Rusçuk, Vakıf

A VAKFIYE ON THE ÇAVUSZADE MUHAMMED AĞAZADELER MONEY FOUNDATION IN RUSE

Abstract: The foundation institution played an important social and economic role in the Ottoman Empire. Two groups of foundations are distinguished. In the first group, there are foundations that are used to provide public services. The second group includes foundations that benefit from their income. In the second group, there are foundations whose capital is flowing and consisted of cash money. Goods that cannot be transported such as buildings, land, vineyards, gardens, fields, shops and houses are accepted as *akâr*. At the same time, *akâr* refers to real estate that generates rent and income. Foundations that work as mosques, madrasas, dervish lodges, zaviye and soup kitchens are repaired, expanded, built, maintained and the salaries of foundation officials are paid by these foundations. The certificate of registration of foundations is *vakfiye*, which is prepared with the request of the founder, in the presence of witnesses and with the approval of the kadi. Many establishments such as mosques, madrasahs and schools etc. in the city of Ruse were kept alive thanks to the money foundations. The aim of this study is to examine the information given by the *vakfiye* preserved in the Bibliothèque nationale de France in Paris concerning the money foundation of Çavuşzâde Mehmet Ağazade's Ali Ağa and Lütfullah Ağa in Ruse, to evaluate the contribution of the mentioned *vakfiye* about the history of Ruse, to transcribe it and to publish its full text.

Key Words: Balkans, Rumelia, Bulgaria, Ruse, Foundations

Extended Abstract: The Bulgarian city of Ruse, as called by the Turks, is located on the south bank of the Danube opposite to the Romanian city of Giurgiu, and the two cities are connected to each other by an iron bridge. It was established on the right bank of the Lom river, very close to the confluence of the Danube. When we look at the historical past of the city, we see that it is a settlement that has existed since the ancient times. The city, which is thought to have been founded during the reign of the Roman Emperor Trajan (98-117), is known as Sexaginta Pristis (sixty ship ports). During the Ottoman period, it was first known as Yergöğü-i kebir, later as Rus and then as Ruse. This settlement was called Rusi/Rus by the Ottomans until the middle of the 16th century. Beginning from the second half of the century, it begins to appear in Ottoman sources as Rusçuk. According to the detailed sources concerning Niğbolu province, it belongs to the Selim II period and in the Akıncı source of the Murat III period, the name of the city, which was called Rus in the first half of the century, took the form of Rusçuk.

In the middle of the 16th century, during the reign of Suleiman the Magnificent, there were 6 Muslim quarters in Rusçuk. It is understood from the names of the quarters called Mahalle-i Cami-i Şerif and Mahalle-i Mescid-i Şaban that there is a mosque named Cami-i Şerif and a small mosque named Mescid-i Şaban in Rusçuk. The names of other Muslim quarters in Rusçuk at this date are Süleyman Çelebi, Mehmet Çelebi En-nazır, Messih Voyvoda, Kara Mustafa. According to the Ottoman detailed source kept in 1579/1580, there are 9 quarters in Rusçuk. At this date, apart from the name of Mosque-i şerif and Masjid-i Şaban, the name of Mosque-i Cedid also draws attention. Other well-known Muslim neighborhoods are Süleyman Çelebi (with Faik Bey), Mehmet Çelebi En-nazır, Messih Voyvoda (with the quarter of Hacı Musa) and Kara Mustafa. Memi Şah Kethüda quarter, which is separated from Cami-i Şerif quarter, is a new quarter. Süleyman Çelebi quarter is named after Faik Bey. There is probably a neighborhood that appeared around the mosque built by Faik Bey.

Mirza Said Pasha Mosque, the governor of Silistra, which was built in 1839 out of the many mosques whose existence were identified in the Ottoman period and especially in the 18th century, has survived to the present day by being repaired from time to time. The mosque also has a madrasah and a library. In the 18th century, the mosques in the city were connected to a number of foundations and were financed with the revenues of these foundations. One of these mosques is Çarşı Mosque. In order to cover the expenses of the Çarşı Mosque, the establishment of akar and money foundations and the activities of the Çarşı Mosque with the income they provided were ensured. The vakfiye that we will examine below belongs to an akar and money foundation that covers the expenses of the Çarşı Mosque in Ruse.

The foundation institution played an important social and economic role in the Ottoman Empire. Two groups of foundations are distinguished. In the first group, there are foundations that are used to provide public services. The second group of foundations are foundations that benefit from their income. In the second group, there are foundations whose capital is flowing and consisted of cash money. Goods that cannot be transported such as buildings, land, vineyards, gardens, fields, shops and houses are accepted as *akâr*. At the same time, *akâr* refers to real estate that generates rent and income. Foundation works such as mosques, madrasas, dervish lodges, zaviye and soup kitchens are repaired, expanded, built, maintained and the salaries of foundation officials are paid by these foundations. The certificate of registration of foundations is *vakfiye*, which is prepared with the request of the founder, in the presence of witnesses and with the

approval of the kadi. Many establishments such as mosques, madrasahs and schools etc. in the city of Ruse were kept alive thanks to money foundations.

The foundation charter of the Çarşı Mosque foundation in Ruse is kept in the collection of Supplements turcs in the Bibliothèque nationale de France with the number 1486. The date of preparation of the charter was H. 1109 (M. 1697/1698). The charter was arranged in the form of a book. There are 22 pages in the book, 3 of which are blank. The text on each page is written in naskh calligraphy using black ink and placed in a rectangular frame. It is noteworthy that there is no ornament on any of its leaves. The Ruse foundation charter is written in prose and there are occasional selections. The language of the foundation is Turkish. However, it occasionally includes Arabic verses, hadiths and prayers. Here, the terms and phrases that are frequently encountered in other foundations can also be observed. Imam References are made to A'zam and other scholars, and issues related to the authenticity and necessity of the foundation are mentioned.

Ali Ağa's father al-Hacc Mustafa Ağa and Lütfullah Ağa's father Yusuf Ağa have allocated some of the real estate and akarat they saved to the Ruse foundation in return for the duties of the officials of the Çarşı Mosque. After the death of Mustafa Ağa and Yusuf Ağa, the shares of the foundation they established were transferred to their sons Ali Ağa and Lütfullah Ağa.

The aim of this study is to examine the information given by the *vakfiye* preserved in the Bibliothèque nationale de France in Paris concerning the money foundation of Çavuşzade Mehmet Ağazade's Ali Ağa and Lütfullah Ağa in Ruse, to evaluate the contribution of the mentioned *vakfiye* about the history of Ruse, to transcribe it and to publish its full text.

Giriş

Türklerce Rusçuk olarak bilinen Bulgaristan'ın Ruse şehri, Tuna'nın güney kıyısında Romanya'nın Giurgiu şehrinin karşısında yer almakta ve iki şehir birbirine demir köprü ile bağlanmış bulunmaktadır. Lom nehrinin Tuna ile birleştiği yerin çok yakınında sağ yakasında kurulmuştur. Şehrin tarihi geçmişine baktığımızda çok eski dönemlerden var olan bir yerleşim birimi olduğu görülür. Roma İmparatoru Trayanos (98-117) döneminde kurulduğu düşünülen şehir, Sexaginta Pristis (altmış gemi limanı) adıyla bilinir. Osmanlı döneminde ilk önce Yergöğü-i kebir, daha sonra Rus ve ardından da Rusçuk olarak tanınmıştır. Mahiel Kiel, Rusçuk isminin Bulgarca Ruse ismine Golyamo (Büyük) Yergöğü'nün karşı yakasındaki Küçük Yergöğü'ye küçültme ekinin ilavesiyle ortaya çıktığını söylemekte

ise de bu açıklama pek inandırıcı gelmemektedir.¹ Şehrin ismi muhtemelen “Ru” kol, dere, nehir kenarlarında bulunan şehirlerin isimlerinde kullanılan bir Hint-Avrupa sözcüğünden geldiği veya X. yüzyılda bölgeye yerleşmiş bir Rus kolonisi ile alakalı olduğu yöndeki varsayımlar Rusçuk'un ismi konusunda daha akla yatkın gözükmemektedir. II. Bulgar Çarlığı döneminde Rusi-to/Rus-köyü olarak bilinmektedir. Osmanlı döneminde XV ve XVI. yüzyılın ortalarına kadar Rusi/Rus olarak adlandırılan bu yerleşim birimi², XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Rusçuk olarak Osmanlı kaynaklarında geçmeye başlar.³ Hem II. Selim dönemine ait Niğbolu Livası mufassal tahrir defterinde hem de III. Murat dönemine ait Akıncı defterinde XV. yüzyılda ve XVI. yüzyılın ilk yarısında Rus olarak geçen şehrin adı, Rusçuk şeklini almıştır.⁴

XVI. yüzyılın ortalarında Kanuni Sultan Süleyman döneminde Rusçuk'ta 6 Müslüman mahalle bulunmaktadır. Bunlardan Mahalle-i Cami-i şerif ile Mahalle-i Mescid-i Şaban adlı mahallelerin isimlerinden Rusçuk'ta Cami-i şerif adında bir cami ile Mescid-i Şaban adında bir mescidin olduğu anlaşılmaktadır.⁵ Rusçuk'ta bu tarihte diğer Müslüman mahallelerin isimleri, Süleyman Çelebi, Mehmet Çelebi En-nazır, Mesih Voyvoda, Kara Mustafa şeklindedir.⁶ 1579/1580 yılında tutulmuş bir Osmanlı mufassal defterine göre Rusçuk'ta 9 mahalle vardır. Bu tarihte Cami-i şerif ve Mescid-i Şaban'ın isminin dışında Cami-i Cedid'in ismi de dikkat çekmektedir. Bilinen diğer Müslüman mahalleleri olan Süleyman Çelebi (ma Faik Bey), Mehmet Çelebi En-nazır, Mesih Voyvoda (ma mahalle-i Hacı Musa) ve Kara Mustafa'dır. Cami-i Şerif mahallesinden ayrılan Memi Şah Kethüda Mahallesi yeni bir mahalledir. Süleyman Çelebi Mahallesi Faik Bey'in ismiyle anılmaktadır.⁷ Muhtemelen Faik Bey'in

¹ Machiel Kiel, “Rusçuk”, *İslam Ansiklopedisi*, c. 35 (2008), s. 247.

² 1479 tarihli Niğbolu Sancağı icmal defterinde Rusçuk şehri, diğer adı “Yergöğü beri yaka” olan Rus şeklinde geçmektedir. Bk. Rumen Kovaçev, *Opis na nikopolskiya sandjak ot 80-te godini na XV vek*, Sofya 1997, s. 148. Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait bir mufassal tahrir defterinde ise Rusçuk, yine Rus şeklinde geçmekte ve şehir ve kasaba kelimeleri ile beraber kullanılmaktadır. BOA TT 382, s. 59, 69.

³ Mehmet Topal, “Rusçuk Şehrinin Yeri ve Adı Üzerine Düşünceler”, *History Studies*, vol. 2/2 (2010), s. 249-253.

⁴ TKGMA KK 42, vk. 11a; BOA TT 625, s. 40.

⁵ BOA TT 382, s. 54, 58.

⁶ BOA TT 382, s. 51-59.

⁷ TKGMA KK 42, vk. 11a-14a.

yaptırdığı mescit etrafında şekillenmeye başlayan bir mahalle söz konusudur.⁸

Mesih Vovyoda Mahallesi ise Hacı Musa Mahallesi ile beraber zikredilmektedir. Mahmud Vovyoda Mahallesi yeni kurulan diğer bir mahalledir.⁹ 1586 tarihli Akıncı defterinde Rusçuk'ta Cami-i Şerif-i Atik Mahallesi, Mescid-i Mehmed Çelebi Mahallesi, Mesih Voyvoda Mahallesi, Kara Mustafa Mahallesi, Hacı Musa Mahallesi, Şaban Sufi Mahallesi, Mescid-i Faik Bey Mahallesi, Arık Ramazan Mahallesi, Mahmud Voyvoda Mahallesi olmak üzere dokuz mahalle ismi geçmektedir. Bunlardan yeni olan Süleyman Çelebi mahallesinden ayrılmış olan Mescid-i Faik Bey, Mesih Voyvoda'dan ayrılan Hacı Musa Mahallesi ve Arık Ramazan Mahallesi, Rusçuk'ta yeni kurulmuş olan mahallelerdendir. Mescid-i Şaban Mahallesi ise Şaban Sufi Mahallesi olarak anılır olmuştur. Cami-i Şerif Mahallesi, Cami-i Cedid Mahallesinin varlığı sebebiyle Cami-i Şerif-i Atik şeklinde adlandırılmaya başlamıştır. Cami-i Cedid Mahallesi, Süleyman Çelebi Mahallesi, Mehmet Çelebi Ennazır Mahallesi ve Mesih Voyvoda Mahallesi muhtemelen bu mahallelerde sakin olan akıncıların bulunmaması sebebiyle Akıncı defterinde geçmemektedir.¹⁰

Osmanlı döneminde ve özellikle 18. yüzyılda varlığı tespit edilen çok sayıdaki camiden¹¹ ayakta sadece 1839 yılında inşa edilen Silistre valisi Mirza Said Paşa Cami günümüze kadar zaman zaman tamir ettirilerek ulaşmıştır. Caminin medresesi ve kütüphanesi de vardır.¹² XVIII. yüzyılda şehirde bulunan camiler bir takım vakıflara bağlanmış ve bu vakıfların gelirleri ile finanse edilmişlerdir. Bu camilerden birisi de Çarşı Cami'dir. Çarşı Cami'nin masraflarının karşılanması için de akâr ve para vakıflarının kurulduğunu ve bunların sağladığı gelir ile Çarşı Cami'nin faaliyetlerini yürütmesi sağlanmıştır. Aşağıda inceleyeceğimiz vakfiye Rusçuk'ta Çarşı Cami'nin masraflarını karşılayan bir para vakfına aittir.¹³

⁸ BOA TT 625, s. 41.

⁹ TKGMA KK 42, vk. 11a, 13a.

¹⁰ BOA TT 625, s. 40-41.

¹¹ M. (Ferlibaş) Bayrak – M. Kaçan Erdoğan, "Rusçuk'ta Osmanlı Vakıfları", *Osmanlı İdaresinde Bir Balkan Şehri, Rusçuk*, ed. M. Bayrak (Ferlibaş), İstanbul 2011, ss. 169-224

¹² Kiel, a.g.m., s. 249.

¹³ Rusçuk vakfiyesi üzerine yapılan bir başka çalışma için bk. Ayşe Kayapınar, "Primeri za paritchni fondatsii v Ruse i Tarnovo (XVII-XIX v.) / Examples of Cash-Waqfs in Ruse and Turnovo (17th –19th Centuries)", *İzvestiya na Tsantara za stopansko-istoričeski izsledvaniya/PROCEEDINGS of the Centre for Economic History Research*, c. 6 (2021), ss. 203-224.

Vakıflar Hakkında Genel Bilgiler

Vakıf kelimesinin vakıf akdinin konusu olan menkul ve gayr-i menkul malları ifade etmek için kullanıldığı söylenebilir. Buradan hareketle vakıflar, iki grupta tasnif edilebilir. Birinci grupta doğrudan kendisinden yararlanan vakıflar yer almaktadır. Bu vakıflar, “müessesât-ı hayriye” olarak adlandırılmaktadır. Camiler, medreseler, imaretler, zaviyeler, kütüphaneler, çeşmeler, sebiller ve makberler gibi kurumlar bu grup içerisinde görülmektedir. İkinci grupta yer alan vakıflar ise, kendisinden doğrudan doğruya değil de, gelirlerinden yararlanan vakıflardır. Bu gruptaki vakıflar, hastane, cami, mektep gibi hayır kurumlarının masraflarını karşılamak amacıyla teşekkül etmiştir. Bunlar sayesinde ilk grupta yer alan hayır kurumlarının gelir kaynağını oluşturacak menkul ve gayr-i menkul mallar tahsis edilerek ayakta kalmaları ve umuma açık hizmetlerin sürdürülmesi sağlanmaktadır. Bunlar “müstegillat-ı vakfiye” yani gelir getiren vakıf işletmeleri olarak tarif olunmaktadır. Müstegillat grubundaki işletmelerden malın kendisinin aynıyla değil kiralama ve buna benzer suretle elde edilen gelirin başka bir kurumun idame edilmesi için kullanılmasıdır. Mektep gibi umumi hizmet sunan bir kurumun giderlerinin karşılanması için bir dükkânın ya da bir miktar nakit paranın vakfedilmesi söz konusu olabilir. Bu durumda dükkân icara verilerek ya da nukûd istirbah olunarak elde edilen gelir veya ribh (faiz), belirtilen mektebin ihtiyaçlarından doğan masrafları karşılamak için vakfedilmiş anlamı taşımaktadır. Bu gibi vakıflar, müstegalle ya da çoğul olarak müstegillat olarak adlandırılır. Para vakıfları da müstegillat olarak adlandırılan vakıflar içerisinde yer almaktadır.¹⁴ Para vakıflarından elde edilen gelir ve ribh ile vakfın devamı veya ebediyeti sağlanmaktaydı. Bundan dolayı da para vakıfları Osmanlı dönemi ekonomik hayatının başta gelen finansal kaynaklardan biridir.¹⁵

İncelediğimiz Rusçuk Vakfiyesi, gelirleri Çarşı Camiinin ihtiyaçlarına tahsis edilen akâr ve para vakfına dair bilgiler sunmaktadır.¹⁶ Para vakıflarının kuruluş sermayesinin bir kısmı ya da tamamı paradan oluşmaktadır. Osmanlı Devletindeki para vakıflarının ne zamandan beri var olduğu bilinmemektedir. Para vakfına dair bilinen ilk kayıt 1423

¹⁴ Hamza Keleş, “Osmanlılarda 19. Yüzyılda Para Vakıflarının İşleyiş Tarzı ve İktisadi Sonuçları Üzerine Bir Çalışma. Karacabey (Mihaliç Kazası Örneği)”, *G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. 21/sayı 1 (2001), s. 189-190.

¹⁵ C. Kayahan – İ. Görkaş, “Osmanlı Dönemi Bölgesel Kalkınmanın Finansman Aracı Olarak Para Vakıflarının Kullanımı”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 44 (2009), s. 213.

¹⁶ M. Bulut – C. Korkut, “Financial Stability and Cash Waqfs: Samples of Rumelia Cash Waqfs”, *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD)*, 2/1 (2016), s. 56.

tarihinde Yağcı Hacı Muslihiddin'in Edirne'de kurmuş olduğu 1000 akçelik para vakfidir.¹⁷ Fatih Sultan Mehmet, 2400 altını Yeniçeri Ocağının mutfağının ihtiyaçlarını karşılamak üzere vakfetmiştir.¹⁸ Ebusuud Efendi'nin risalesinin (Risâle fî Vakfî'l-Menkul ve'n-Nukud) kaleme alınmasından sonra para vakıflarının sayısı hızla artmıştır. 16. yüzyılda para vakıfları Osmanlı uleması arasında tartışma konusu olmuştur. Geleneksel vakfın temelinde gayr-i menkul mallar yatarken para vakıflarının sermayesini akâr ve nakit para oluşturmaktadır. Çivizade ve İmam Birgivi, tefeciliğin gelişmesinin temeli olarak gördükleri para vakıflarına karşı tavır sergilemişlerdir. Ancak İbn Kemal, Ebussud ve Sofyalı Bali Bey ise, para vakıflarının lehine görüş bildirmişlerdir.¹⁹ Bu anlamda Hanefî mezhebinin kurucusu Ebû Hanîfe'nin öğrencisi İmam Züfer'in görüşü doğrultusunda hareket edilmektedir. İmam Züfer, para vakıflarının gerekli olduğunu ve İslam hukukunun uygulamalarına aykırı olmadığını savunmaktadır.²⁰ Osmanlı Devleti'nde para vakıfları daha çok Rumeli ve Anadolu vilayetlerinde yaygınlık kazanmakla beraber Araplarla meskûn olan bölgelerde görülmektedir.²¹

1553-1914 yılları arasındaki döneme ilişkin yapılan bir çalışmada Rumeli'de toplam 360 para vakfının varlığı tespit edilmiştir.²² 18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun pek çok şehrinde para vakıfları kredi kurumları haline gelmiştir. Bu dönemde vakıf nazırları yüksek faiz karşılığında borç para vermekte ve gelirlerini arttırmaktaydılar.²³ 18. yüzyılda Bursa'nın 60000 sakini yani nüfusunun %10'u vakıflardan borç para almaktadır. Para vakıfları büyük miktarda kredi verme kapasitesine sahip değildir. Bu durumda onların banka işletmesine dönüşmesi mümkün olmamıştır. Yine

¹⁷ J. E. Mandaville, "Usurious Piety: The Cash Waqf Controversy in the Ottoman Empire", *International Journal of Middle East Studies*, c. 10/sayı 3 (1979), s. 290.

¹⁸ İ. U. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları, Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı*, Ankara 1988, s. 284.

¹⁹ H. Karataş, "The Cash Waqfs Debate of 1545-1548: Anatomy of a Legal Debate at the Age of Süleyman the Lawgiver", *İnsan ve Toplum*, c. 1/sayı 1 (2011), ss. 45-66.

²⁰ Keleş, a.g.m., s. 191-194; M. Şimşek, "Osmanlı Cemiyetinde Para Vakıfları Üzerinde Münakaşalar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 27, sayı 1 (1986) s.:216; Bulut - Korkut, a.g.m., s. 59-63.

²¹ Ş. Pamuk, 2012, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*. İstanbul 2012, s. 90.

²² Bulut-Korkut, a.g.m., s. 66.

²³ H. Veli Aydın, "Selanik'te 18. Yüzyılın İlk Yarısında Para Vakıfları ve Kredi İşlemleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. XXIX/sayı 1 (2014), s. 88.

de para vakıflarının, henüz bankaların faaliyette olmadığı bir dönemde kredi kurumu gibi çalıştığı görülmektedir.²⁴

Osmanlı Devletinde para vakıfları da dahil hayır amaçlı kurulmuşlardır. Para vakfının çalışma prensibi şu şekildedir: Vakfın kuruluş sermayesi şahıslara borç olarak verilmektedir. Borç olarak bu parayı alan kişiler belli bir süre, genellikle 1 yıl zarfında bu parayı ve paranın faizini iade etmek zorundadırlar. Borç olarak verilen paranın faizi %10 ila %15 oranlarında değişiklik göstermektedir. Para vakfının alacağı faiz oranı vakfiyede tespit edilmiş bulunmaktadır. Faiz olarak gelen miktar, cami, mescid, medrese, mektep, tekke, imaret vs. gibi yapıların ihtiyaçlarına tahsis edilmektedir. Bu tür kamu kurumlarında çalışan görevlilerin maaşları da para vakıflarının gelirlerinden ödenmektedir²⁵.

Bir para vakfının kurulması nasıl gerçekleştirilmektedir? Para vakfi kurmak niyetinde olan kişi, kadı ve şahitler huzurunda vakfedeceği miktarı beyan ederek vakfiyenin hazırlanmasını ve kadı tarafından tescil edilmesini talep etmektedir. Vakfiyede vakfedilen para miktarı, bunun hangi amaçlarla kullanılacağı, vâkıfın ölümünden sonra vakıf ve gelirlerinin idaresinin kime bırakılacağı belirtilmektedir. Mütevelli, vakfın idaresini ve gelirlerinin tahsisini vakfiyedeki şartlara göre gerçekleştirmek zorundadır.²⁶

Para vakıflarının fonksiyonlarından birisi zanaatçıların, tüccarların ve esnafın para ihtiyacına cevap vermektir. Devletin iktisadi faaliyetler açısından aktif olan nüfusun bu kesimini tefecilerden koruduğu düşünülmektedir. Banka sektörünün henüz gelişmediği bir dönemde para vakıfları özel sektörü finanse eden kurumlar olarak görülmektedir.²⁷ Para vakıflarının temel amacı kazanç olmasa dahi, bir tür kredi verme kurumu oldukları söylenebilir.²⁸

Rusçuk Çarşı Cami Vakfına Ait Vakfiyenin Tanıtımı

²⁴ M. Cizakca, "Cash Waqf of Bursa, 1555-1823", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, c. 38/3 (1995), s. 314; C. Toraman – B. Tuñçsiper, S. Yılmaz, "Cash Waqf in the Ottomans as Philanthropic Foundations and Their Accounting Practices", <http://journal.mufad.org/attachments/article/452/7.pdf>. (Erişim Tarihi: 15.11.2021).

²⁵ A. Akgündüz, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, İstanbul 1996, s. 64; Aydın, a.g.m., s. 88.

²⁶ Bulut-Korkut, a.g.m., s. 63.

²⁷ Bulut-Korkut, a.g.m., s. 65, 75.

²⁸ Aydın, a.g.m., s. 88; Atanasov, Hr. , "Kreditni institutsii po bilgarskite zemi prez XVIII-XIX v.", *İzvestiya na Tentra za stopansko-istoričeski izsledvaniya*, c. III (2018), s. 63.

Vakfiye ya da vakıfname²⁹, vakfın tescil belgesi niteliğinde olup vakfedilen malın, nasıl ve kimler tarafından idare edileceğini, nerelere harcama yapılacağı, bu harcamaların hangi gelirle karşılanacağını ve hangi hayır işlerinde kullanılacağını gösteren, kimlere maaş ödeneceğini ve kimlerin vakıftan yararlanacağı yönündeki şartları tespit eden bir tür senet niteliği taşımaktadır.³⁰ Vakıf kurmak isteyen kimse resmi bir yazı ile müracaatta bulunur, hakim yüzleştirmek suretiyle hükmünü verir ve bunu yazıya döker. Böylece vakıf tescil edilmiş olur. Şahitler önünde düzenlenen vakfiyeler, kadı siciline kaydedildikten sonra kesinlik kazanmaktadır. Vakfiyelerde vakfi kuranın adı, vakfedilen malların veya paraların miktarı, türü ve cinsi, vakıftan elde edilen gelirin nerelere harcanacağı gibi hususlar yer almaktadır.³¹

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı üzere para vakıfları da kurulurken diğer vakıflar gibi bir vakfiye ile tescil olunmaktaydılar. İşte burada yaptığımız çalışmada Rusçuk'ta kurulan bir para vakfına dair hazırlanan bir vakfiye ele alınmaktadır. Bu vakfiye, Rusçuk kadısı Mustafa tarafından kaleme alınmıştır. Çalışmamızın amacı, Rusçuk Çavuşzâde Mehmet Ağazadeler para vakfının vakfiyesinin verdiği bilgileri incelemek, vakfiyenin transkripsiyonunu yapmak ve yayımlamaktır. Bu para vakfının kuruluş sermayesi nakit paradan olduğu gibi bir miktar akardan da oluşmaktadır. Vakfın kuruluş amacı, bir dini kurum olan Çarşı Cami'nin ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.³² Vakfiyelerin şehir tarihi bakımından önemli vesikalar olduğu göz önünde bulundurulursa söz konusu vakfiyenin Rusçuk tarihine katkısı olacağı muhakkaktır.³³

İncelediğimiz Rusçuk Çavuşzâde para vakfının vakfiyesi henüz yayımlanmamıştır. Bu vakfiye Paris'te Bibliothèque nationale de France'da "Supplements turcs" koleksiyonunda 1486 numara ile muhafaza olunmaktadır. Vakfiyenin hazırlanma tarihi H. 1109 (M. 1697/1698) olup Rusçuk'ta Çarşı Cami para vakfına aittir. Vakfiye defter şeklinde düzenlemiştir. Defterde 22 sayfa yer almaktadır ki bunlardan 3'ü boştur.

²⁹ Vakfiye ya da vakıfname türü belgelerin kısa tarihçesi için bk. M. Şeker, "Vakfiyelerin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. 8/say 1 (1993), s. 2-3.

³⁰ Ali Himmet Berki, *Vakfa Dair Yazılan Eserler Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tabirler*, Ankara 1966, s. 57; Osman Gazi Özgüdenli, "Vakfiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 42, İstanbul 2012, s. 465; Şeker, a.g.m., s. 1.

³¹ Şeker, a.g.m., s. 1.

³² Değer Alper – Canan Erdoğan, "16 ve 18 YY Arasında Bursa Para Vakıfları ve Bursa Ekonomisine Etkileri", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, c. XXVIII/say 1 (2009), ss. 89.

³³ Şeker, a.g.m., s. 7.

Yazılı her sayfada metin, siyah mürekkep kullanılarak harekesiz nesih hatla yazılmış olup bir dikedörge çerçeve içine yerleştirilmiştir. Defterin hiçbir varağında herhangi bir süslemenin olmadığı dikkat çekmektedir. Bütün varaklar standart şekilde yazılmıştır, sadece 1b, 18b ve 19a varakları diğer numaralandırılmış sayfalara göre biraz daha farklı yapıdadır. Vakfiyenin kelimeleri arasında gül denilen büyük siyah noktalar yer almaktadır. Bunların konulma amacı metin içinde durakları göstermektir. Varak 1b ve 19a'da mühür bulunmakta, 18b ve 19a'da ayrıca şuhudü'l-hal yani şahitlik edenlerin listesi yer almaktadır. Şahitlerin yer aldığı son 2 sayfa hariç³⁴, geri kalan 34 sayfanın her birinde yer alan metin 9 satır olarak yazılmıştır. Otuz dört sayfada toplam satır sayısı üç yüz altıdır.³⁵ İlk varağın arka yani "b" sayfasının her birinin altında bir sonraki sayfada yer alan ilk kelimeyi gösteren vasaleye yer verilmektedir.

Rusçuk'taki para vakfının kurucuları İsmail Ağa'nın kardeşi Ali Ağa ibn Mustafa Ağa ve Ali Ağa'nın kardeşi Lütfullar Ağa ibn Yusuf Ağa olduğu vakfiyede belirtilmektedir. Ali Ağa ve Lütfullah Ağa, Çavuşzâde Mehmet Ağazadeler ailesinden gelmektedirler. Aslında Çavuşzâdelere Rusçuk'ta meşhur bir ailedir. Bu ailenin ilk tespit edilebilen temsilcisi Faik Çavuşzâde'dir. Faik Bey'in inşa ettirdiği mescit, 1586 tarihli akıncı defterinde geçmektedir.³⁶ Muhtemelen bu mescit, daha sonraki tarihlerde Çavuşzâde Camine dönüşmüştür.³⁷ Ayrıca Rusçuk'ta bu cami etrafında da Faik Bey Mahallesi şekillenmiştir. Mahallenin su ihtiyacını karşılayan Çavuşzâde Çeşmesi 19. yüzyılın başında harap durumdadır.³⁸ Faik Bey Camisinin ilk banisi Ali Ağa'dır. Cami ile beraber medrese ve çeşme de yaptırılmış ve kurduğu vakıfla bu kurumların ayakta kalmasını ve devamını sağlamıştır. Faik Paşa daha sonra yeniden camiyi inşa ve ihya etmiştir. Bunun üzerine cami Faik Cami olarak anılmaya başlamıştır.³⁹ 1897 yılına ait bir raporda Çavuşzâde Mescidinin "mezarlığının tesviye ve akaratının" kalmadığına dair bilgi yer almaktadır.⁴⁰

³⁴ "Supplements turcs" koleksiyonunda 1486, vk. 18b, 19a.

³⁵ "Supplements turcs" koleksiyonunda 1486, vk. 1b-18a.

³⁶ A. Kayapınar – E. Erdoğan Özünlü, *Mihaloğulları'na Ait 1586 Tarihli Akıncı Defteri*, Ankara 2015, s. 63, 180.

³⁷ M. (Ferlibaş) Bayrak – M. Kaçan Erdoğan, "Rusçuk'ta Osmanlı Vakıfları", *Osmanlı İdaresinde Bir Balkan Şehri*, Rusçuk, ed. M. Bayrak (Ferlibaş), İstanbul 2011, s. 186 ; Kayapınar, a.g.m., s. 208.

³⁸ Meral Bayrak Ferlibaş, "Rusçuk'ta Kaybolmuş Osmanlı Mirası: Vakıflar", *Belleten*, c. LXXXIX/sayı 286 (2015), s. 966.

³⁹ Bayrak Ferlibaş, a.g.m., s. 966/n. 221.

⁴⁰ Bayrak Ferlibaş, a.g.m., s. 978.

Rusçuk Çarşı Cami Vakfına Ait Vakfiyenin Dili

Vakfiyelerin bir takım genel özellikleri vardır. Uzun veya kısa bir başlangıç kısmı ile başlar, daha sonra dua ve senâ kısmına yer verilir. Sonra vakfi kuranın veya vakfiyeyi yazanın niyet, düşünce ve görüşlerinin yer aldığı kısım takip eder. Vakfiyelerin vâkıfın anladığı veya bildiği dille yazılması gerekir. Vakfiyeler belli bir usulle yazılmış olup kendine has dile sahiptirler. Osmanlı geleneğinde vakfiyelerin Arapça, Türkçe ve Farsça yazıldığı görülmektedir. Türkçe ve Faşça olarak yazılan vakfiyelerde Arapça ibarelere de yer verildiği görülmektedir. Vakfiyeler, dil bakımından devrin konuşulan dili ve kullanılan sözler, mahalli lehçeler hakkında da fikir verebilir niteliktedirler.⁴¹

İncelediğimiz Rusçuk vakfiyesi mensur şeklinde yazılmıştır. Metin içerisinde yer yer secilere rastlanmaktadır. Vakfiyenin dili Türkçedir. Bununla beraber zaman zaman Arapça ayet, hadis ve dualar da dikkat çekmektedir. Burada diğer vakfiyelerde de sık sık rastlanılan ıstılah ve tabirler görülmektedir. İmâm-ı Â'zam ve diğer âlimlere atıflar yapılmakta, vakfın sahipliği ve lüzumuna ilişkin meselelerden söz edilmektedir.⁴²

Rusçuk vakfiyesinde Hanefî mezhebinin kurucusu ve İslam ilim ve düşünce tarihinin en önemli temsilcilerinden İmâm-ı Â'zam Ebû Hanîfe'ye iki kez atıf yapılmaktadır.⁴³ Vakfiyede Ebû Hanîfe, bir kez İmâm-ı Â'zâm ve bir kez de hümâm-ı akdem İmâm-ı Â'zâm Ebû Hanîfe Numan bin Sabit el-Kufî olarak geçmektedir.⁴⁴ İmâm-ı Â'zam dahil vakfiyede âlimler için E'imme-i selâse ve E'imme-i eşrâf tabirleri kullanılmaktadır. E'imme-i selâse ile Hanefî mezhebinin üç büyük imamı yani İmâm-ı Âzam Ebû Hanife, Ebû Yusuf ve İmâm Muhammed kastedilmektedir. E'imme-i eşrâf ile de yine İmâm-ı Â'zam ve âlimler, şerefli/değerli imamlar olarak nitelendirilmişlerdir.⁴⁵ Vakfiyede vakıf kelimesinin İmâm Â'zam'ın görüşlerine uygun olarak *habs* manasında kullanıldığı söylenebilir. Vakfiyede bu durum "*hasbeten lillahi te'âlâ ve hasene li-rûhi resûlihi 'l-mu'allâ vakf-ı sahîh-i şer'î ve habs-i sarîh-i meri'yyi ile vakf ve habs idüp*" cümlesiyle ifade edilmiştir. "*Habs-i sarîh-i meri'yyi*" terkihi ile

⁴¹ Şeker, a.g.m., s. 8.

⁴² Hasan Telli, "Osmanlı Vakıf Belgelerinde İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe ve Görüşleri: Makedonya Vakfiyeleri Örneği", *Amasya İlahiyat Dergisi*, 15 (Aralık 2020), ss. 453-492.

⁴³ Vakfiyelerde Ebû Hanîfe'ye ve onun görüşlerine yer verilmesi hakkında bk. Telli, a.g.m., ss. 453-492.

⁴⁴ "Supplements turcs" koleksiyonunda 1486, vk. 14b, 15b.

⁴⁵ Telli, a.g.m., s. 465-466.

“*mevkûfunu hükmü geçen makbul ve açık bir alıkoymayla vakfettiği*” ifade edilmiştir.⁴⁶

Vakfin sahihliğine ilişkin de Rusçuk vakfiyesinde diğer vakfiyelerde rastlanılan tabirlere benzer ıstılah ve tabirler görülmektedir. Vakfin sahihliği meselesi, vakfeden kişinin kendi şahsi malından vakıfta bulunması anlamına gelmektedir. Bu durumda vakfedilen malın mülkiyeti vâkıfın mülkiyeti olmaktan çıkar ve vakıf devredilerek vakfın sıhhati sağlanmış olur. Vakfın lüzumu meselesi ise vakfın hukuki anlamda bağlayıcı hale gelmesi anlamı taşımaktadır. “Lazım” olarak nitelendirilen vakfın feshi mümkün değildir. İmâm-ı Â'zam'ın görüşleri çerçevesinde vakfın sıhhati ve lüzumu daha farklı değerlendirilmektedir. Ona göre hakim karar vermediği sürece vakıf henüz lâzım konumunda değildir, başka bir ifadeyle hukuken geçerlilik kazanmamıştır. Bir vakıf lazım olarak nitelendirilmediği sürece de vakıftan dönmek meşru ve caiz gözükmektedir.⁴⁷ Rusçuk vakfiyesinin sahihliği ve lüzumu konusunda “*Ebû Hanîfe Nu'man bin Sâbit El-Kûfi re'y-i münîrleri katında sahîh lâkin gayr-ı lâzım olmağla*”, “*İmâm-ı Â'zam muhtâr Hazretleri katında sahîh ve lüzûmu gayr-ı lâzımdır*”, “*e'imme-i selâse katlarında sahîh olmayup*” ifadelerine yer verilmektedir. Bu ifadelerden aslında İmâm-ı Â'zam fetvasına göre vakıf sahih olmakla beraber bu husus onun “lazım” olmasını gerekli kılmamaktadır. Bu durumda vâkıf, vakıftan rücu' etme hakkına sahiptir.⁴⁸

Rusçuk vakfiyesinde vakıftan rücu' ile ilgili “*vakf-ı mezkûrdan rücu' ve akârât-ı mezkûre-i mersûmeyi kemâ kân Mülkümüze idhâl iderüz*”, “*vakf-ı akâr ve nukûddan rücu' ve zikr olunan 'akârât ve nukûdu istirdâd ve mülklerimiz idhâl ideriz*”, “*nukûdun vakfiyetinden rücu' ve girii mülkümüze idhâl iderüz*” şeklinde ifadeler geçmektedir.⁴⁹ Kadı, “*imâmeyn-i mezbûreyn katlarında sıhhatinde lüzûm-ı lâzımdır*” ifadesi ile vakfın geçerliliğine hükmeder⁵⁰

⁴⁶ Telli, a.g.m., s. 469.

⁴⁷ Telli, a.g.m., s. 470-471.

⁴⁸ “Supplements turcs” koleksiyonunda 1486, vk. 14b, 15b, 16a, 17a.

⁴⁹ “Supplements turcs” koleksiyonunda 1486, vk. 14b, 15a, 17a.

⁵⁰ “Supplements turcs” koleksiyonunda 1486, vk. 17a.

Akâr, bina, arazi, bağ, bahçe, tarla, dükkân ve ev gibi nakli mümkün olmayan mal olarak kabul edilir.⁵¹ Akâr aynı zamanda kira ve gelir getiren gayrimenkul niteliğindedir. Cami, medrese, tekke, zaviye ve imarethane gibi müessesat-ı hayriye türünden vakıf eserlerinin tamiri, genişletilmesi, inşası, bakımının sağlanması ve vakıf görevlilerinin maaşlarının karşılanması vakf-ı akârlarla mümkün olmaktadır.⁵² İmam-ı Â'zam'a göre vakf-ı akâr ödünç konumdadır. Bundan dolayı da bağlayıcı olmayıp vakıftan rücu etmek caizdir. Ancak Hazreti Muhammed ve Ebû Yusuf'un içtihatlarına göre vâkıf, "vakfettim" dedikten ve mefkufu mütevelliyeye teslim ettikten sonra vakıf sahih ve lazım sayılmaktadır.⁵³

Rusçuk vakfiyesinde Hazreti Muhammed ve Ebû Yusuf "*imâmeyn*" veya "*imâmeyn-i mezbûreyn*" şeklinde geçmektedir.⁵⁴ İslam'ın Hanefi mezhebine göre nukûd ya da para vakfı caiz değildir. İmam-ı Â'zam'a göre menkulün vakfı caiz kabul edilmez. İmam Züfer, para vakfını caiz kabul eder ve Osmanlı ulemasından Ebusuud Efendi ile Kemalpaşazade de para vakfının caiz olduğuna dair fetvalar vermişlerdir. Rusçuk vakfiyesinde de vakıf, İmam Züfer'e göre sahih sayılmıştır.⁵⁵

Rusçuk Çarşı Cami Vakfına Ait Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Vakfiyenin konusu Çavuşzade Muhammed Ağazadeler olarak bilinen İsmail Ağa'nın kardeşi Ali Ağa ibn el-Hacc Mustafa Ağa ve Ali Ağa kardeşi Lütfullah Ağa ibni Yusuf Ağa meclis-i şeriyyeye gelerek el-Hacc Halil huzurunda beyanatta bulunmuşlardır. Buna göre Ali Ağa'nın babası el-Hacc Mustafa Ağa ile Lütfullah Ağa'nın babası Yusuf Ağa tasarruf ettikleri emlak ve akârattan bazılarını vakfa niyet ederek Çarşı Caminin görevlilerinin vazifelerine karşılık tahsis etmişlerdir. Mustafa Ağa ile Yusuf Ağa'nın vefatı üzerine kurdukları vakfın hisseleri oğulları Ali Ağa ile Lütfullah Ağa'ya intikal etmiştir.

Tuna sahilinde bulunan Tuz pazarında bulunan beş adet tuzcu dükkanı ve ona bitişik hamamın arsası ve Rusçuk'ta Çarşı Camine bitişik ve bir tarafı cami ve üç tarafı yol ile sınırlı dört adet sarraç dükkânı, aynı hizada aşçı dükkanı ve bozahane ve Bacanak mahallesinde bulunan bir tarafı Çukadar Ali Ağa mülkü ve üç tarafı yol ile sınırlı iki buçuk dönüm arsa ile Çavuşzade Muhammed Ağa binasına bağlı hamam yeri ve bu hamamın

⁵¹ Ali Şafak, "Akar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1989, c. 2, s. 221.

⁵² Telli, a.g.m., s. 474.

⁵³ Telli, a.g.m., s. 476.

⁵⁴ "Supplements turcs" koleksiyonunda 1486, vk. 15b, 17b. Telli, a.g.m., s. 483.

⁵⁵ "Supplements turcs" koleksiyonunda 1486, vk. 16a; Telli, a.g.m., s. 482.

kazgan-ı kebirinin satıldığı bedelden gelen beş yüz kuruşu vakfetmişlerdir. Bahsedilen akârâtın geliri ve nukûd mütevellîye teslim olunmuştur. Ve akabinde söz konusu akârât ve nakit miktarın teslimi üzerine vakfın şartı gereği Çarşı Caminde Hatib es-Seyyid Ahmed Efendi'ye yevmî altı akçe tahsis edilmiştir. İmam-i evvel Abdullah Efendi'ye yevmî 10 akçe ve imam-ı sani Ali Efendi'ye de yevmî on akçe, müezzin-i evvel Andelib-i Hoş-elhan Ali Çelebi ibn Timurhan değişik vazifeler için yevmî 2 akçe ve müezzin-i sani Muhammed Çelebi'ye değişik vazifeler için toplam yevmî sekiz akçe, yine müezzin olan Monla Muhammed'e değişik vazifeler karşılığında yevmî 4 akçe, Andelib Çelebi oğlu Mustafa Halife'ye müezzinlik vazifesi ve diğer görevler karşılığında yevmî 4 akçe ve kayyımlik görevi karşılığında el-Hacc Hüseyin'e yevmî 8 akçe ve nihayet mütevellî Halil'e yevmî 6 akçe tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır.⁵⁶ Aşağıdaki tablo detaylı bir şekilde hangi vazifeler karşılığında Çarşı Cami'nde görevli olan kimselere maaş ödendiğini göstermektedir.

Harcama kalemleri	Maaş alan görevlinin ismi	Günlük olarak akçe ödenen para
Çarşı Cami hatibi	Es-seyyid Ahmed Afendi	6 akçe
Çarşı Caminin imam-ı evveli	Abdullah Efendi	10 akçe
Çarşı Caminin imam-ı sani	Eş-Şeyh Ali Efendi	10 akçe
Çarşı Caminin imam-ı evvel	Ali Çelebi ibn Timurhan	2 akçe
Çarşı Cami müezzin-i sani	Muhammed Çelebi	4 akçe
Salatu'z-zikr Muhammediye	Muhammed Çelebi	3 akçe
Salatü'l-Cumadan önce mahfil-i şerifde devirhan	Muhammed Çelebi	1 akçe
Çarşı Cami müezzini	Monla Muhammed	3 akçe

⁵⁶ “Supplements turcs” koleksiyonunda 1486, vk. 8a-11b.

Salatü'l-Cumadan önce mahfil-i şerifde devirhan	Monla Muhammed	1 akçe
Çarşı Cami müezzini	Mustafa Halife ibn Andelib Çelebi	3 akçe
Salatü'l-Cumadan önce mahfil-i şerifde devirhan	Mustafa Halife ibn Andelib Çelebi	1 akçe
Çarşı Caminde kayyımlik hizmeti	El-hacc Hüseyin	6 akçe
Çarşı Caminde kayyımlik hizmeti	Mütevelli Halil	2 akçe
Ezan okunması için	Mütevelli Halil	4 akçe
Toplam		56

Ayrıca icârât ve irbâhtan hâsıl olan nemadan her biri on beşer vukıyye balmumundan ikişer mum dökülüp her yıl Şaban ayının onbeşinci gecesine denk gelen Berat gecesinde Çarşı Caminin mihrabının iki tarafına konulması şart koşulmuştur. Yine her yıl olmak üzere Ramazan ayında Çarşı Caminin minaresinde, içerisinde ve çevresinde yakılacak kandiller için 35 vukıyye revgan zeytin verilmesi ve yine her ay mihrap tarafında kandillerin yakılması için üçer vukıyye yağ mumunun verilmesi kararlaştırılmıştır. Zaman içerisinde akârât ve nukûdtan hasıl olan galle ve nemanın Cami çalışanlarının maaşının ödenmesi tehir edilerek tamir için tahsis edilmiştir. Bunun dışında Çavuşzadeler vakfının bütün geliri Medine-i münevvere fukarasına sarf edilmesi için şarta bağlanmıştır.⁵⁷

Hicrî bir yılda 355 gün vardır. Dolayısıyla Çarşı Cami'nin görevlileri için harcanan yıllık miktar 19.800 akçedir. 1703 yılında 160 akçenin 1 kuruşa tekabül ettiğini düşünürsek yıllık vakfın görevli maaşları için 120 esedi kuruş sarfettiğini söyleyebiliriz.⁵⁸ Tablodan görüldüğü üzere Mustafa Ağa ve Ali Ağa'nın babalarının kurmuş olduğu akârât ve nukûd vakfının geliri büyük ölçüde Çarşı Cami'nin görevlileri ile kandil ve mum giderlerine sarf olunduğu görülmektedir.

Çarşı Cami, Bacdarlık Mahallesinde bulunan Büyük Çarşı'nın ortasında Hacı Ahmed Efendi tarafından yaptırılmıştır. Çarşı Cami, Hünkâr Cami ve

⁵⁷ "Supplements tures" koleksiyonunda 1486, vk. 11a-14a.

⁵⁸ Ş. Pamuk, "Kuruş", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 26, İstanbul 2002, ss. 458-459.

Bayraklı Cami olarak da anılmaktadır.⁵⁹ 1897 tarihli bir belgeye göre Çarşı Cami gelirlerinden yoksun bırakılmış, bütün mülkleri iki dükkân dışında tahrip edilmiştir. Ayakta kalan iki dükkân daha sonra Bulgaristan devleti tarafından ödenmemiş vergiler sebebiyle müsadere edilmiştir.⁶⁰ 1804/1805 Rusçuk Şeriyeye Siciline göre Çarşı Cami'nde iki imam, iki müezzin, iki kayyum, bir hatib, Muhammediyehan, devirhan ve mütevellî hizmet etmektedir.⁶¹ Aynı sicile göre, Çarşı Cami'nin altında 15 dükkân, ayrıca Çarşı içinde de 19 dükkânın yer aldığı belirtilmektedir. Bu dükkânların gelirleri Çarşı Cami vakfına aittir. Bunun dışında Çarşı Caminin çeşmesinin yakınında bulunan 5 dükkânın kirasından gelen 14 kuruş da vakfın gelirlerine dâhil edilmiştir.⁶² Tuna iskelesinde bulunan hamamın kirasından ve gümrük gelirlerinden gelen aylık bir kuruş da yine Çarşı Cami Vakfına aittir. Ayrıca üç dükkânın arsasından da elde edilen gelir, Çarşı Cami Vakfının gelirleri arasında yer almaktadır.⁶³

1804/1805 tarihli Rusçuk Şeriyeye Siciline göre Çarşı Cami Vakfına başka hayırseverler de katkı sağlamışlardır. Örneğin Konbezade Hacı İbrahim vakfın ihtiyaçları için 400 kuruş, Belgradlı Hacı Ahmed Ağa 120 kuruş vakfetmiştir.⁶⁴ Bizim incelediğimiz vakfiye 1697/1698 tarihlidir. Bütün bu bilgiler ışığında Çarşı Cami'nin bakımı için belli miktarda para vakfedildiğini ve bu anlamda bir gelenek oluşmuştur. Bu geleneğin 19. yüzyılın başında da devam ettiği görülmektedir.⁶⁵ Anlaşıyor ki Çarşı Cami vakfı büyük ölçüde para vakfı niteliği taşımaktadır. Vakfedilen paraların sağladığı kazanç, Çarşı Cami'nin bakımı, personeli vs. giderleri için harcanmaktadır. Vakfın kurucularının Çarşı Cami vakfından, belli bir kazancı yoktur.

Sonuç

Yapılan çalışmalar Osmanlı döneminde Rusçuk'ta çok sayıda caminin bulunduğunu ve bunlardan sadece Mirza Sait Paşa Caminin günümüze ulaştığını ortaya koymaktadır. Çarşı Cami de Rusçuk'ta Osmanlı döneminde var olan kurumlardan birisidir. Paris Bilbiothèque nationale'de muhafaza edilen Çarşı Cami para vakfına ait vakfiye, para vakıflarının camilerin hizmetlerini sürdürülmeleri için kurulan para vakıflarına dair

⁵⁹ (Ferlibaş) Bayrak-Kaçan Erdoğan, a.g.m., s. 184.

⁶⁰ (Ferlibaş) Bayrak-Kaçan Erdoğan, a.g.m., s. 184.

⁶¹ NBKM, RS 11, s. 47, 49.

⁶² NBKM, RS 11, s. 44-46, 48.

⁶³ NBKM, RS 11, s. 44-46.

⁶⁴ NBKM, RS 11, s. 47.

⁶⁵ (Ferlibaş) Bayrak-Kaçan Erdoğan, a.g.m., s. 183-186.

güzel bir örnektir. Bu vakfiyeye göre Rusçuk'taki Çavuşzade Muhammed Ağazadeler ailesinden gelen Ali Ağa ve Lütfullah Ağa'nın babalarının kurduğu ve onların tevarüs ettiği para vakfının sağladığı gelirle Çarşı Cami'nin görevlilerinin maaşları ile caminin başka ihtiyaçlarına yönelik yapılan masrafların karşılanması amaçlanmıştır. Görüldüğü üzere söz konusu para vakfı ile bir dini kurumun devamlılığı ve faaliyetlerinin sürdürülmesi amaçlanmıştır. Rusçuk'ta cami, mescit, sebil gibi pek çok hayır kurumunun bakımı ve devamı para vakıfları sayesinde gerçekleştirilmiştir. Çarşı Cami'nin de giderleri yine para vakıfları sayesinde karşılandığı anlaşılmaktadır. Hatta burada bahsettiğimiz para vakfının dışında da başka hayırseverlerin kurduğu para vakıfları da bu caminin masraflarının karşılanması için kurulmuştur.

Rusçuk Vakfiyesinin Transkripsiyonu

1b

Mâ fihi min ikrâri'l-vakf ve'l-itarâf sahha 'indi alâ de'bi'l-eslâf hakemtü
bi-sıhhatihi ve lüzûmihi 'âlimen bi'l-hilâf beyne-e'immeti'l-eşrâf
nemekahu-el-fakîru ileyhi Teâlâ Mustafa el-kâdî bi-medîne-i Ruscuk
'affallahu te'âlâ ve gufire leh

(Mühür)

Hamd-i mevfûr şükr-i nâ-mahsûr
ol vâkıf-ı umûr ve kâşif-i eşrâr-ı
cumhûr sâni'-i bî-çûn u kâdir kün
fe yekûn hazretlerinin dergâh-ı akdes
ü bârgâh-ı mukaddeslerine ref' olunur ki

2a

Kâffe-i kâ'inâtı nizâm-ı bedî' üzere
nakş ve tasvîr ve hedâyâ-yı hidâyet
ve atâyâ-yı inâyet birle kalplerin nûr-ı
îmân ile tenvîr ve kitâb-ı kerîm-i vâcibü't-
tevkîr ve resûl-i beşîr ve nezîr inzâl
ve irsâl eyleyip bisât-ı basîti
çirk-i şirkten tathîr eyledi
ve erbâb-ı hayrât ve ashâb-ı müberrâtın
himmet-i 'âlîleri ve 'azîmet-i müte'âlîleriyle

2b

Kulûb-ı ehl-i kerrûbı tamîr eyledi celle

celâlüh ve amme nevâlüh ve lâ ilâhe gayruh
ve salevât-ı bî-gâyât ve teslîmât-ı
Zâkiyât-ı bî-nihâyât nebîyy-i muhtâr
resûl-i perverdigâr serdâr-ı cümle-i enbiyâ
ve serdâr-ı subhanellezi isrâ
safâ-bahş şâh-nişîn-i istifâ
a`nî Hazret-i Muhammedü`l-Mustafâ aleyhi mine`s-
salevât mâ-hüve`l-evfâ hazretlerinin

3a

Rûh-ı mutahhar ve merkad-i münevverlerine olsun ki
ümmetini sebîl-i reşâda irşâd idüp
ashâb-ı hayrâtı envâ`-ı sevâbla tebşîr eyledi
ve âl-i ashâb ve evlâd ve etbâ` ve eşbâ`ı
üzerlerine olsun ki `ahd-i `adllerinde
hısn-ı hasîn dîn-i metîn ve beyza-i şer`-i
mübîn-i müstebîn zahîr-i nasîr oldular
rıdvânullahi aleyhim ecmaîn
ammâ ba`d bu kitâb-ı sıhhat-nisâb-ı `anberîn-

3b

Nikâb kazıyye-i şer`iyyetü`l-mînâdan mebnî`dir
çün hazret-i `izzet-me`âb celle `azametuhu
ve kudretuhu `ale`l-mütemâdî insâna ihsân
eylediği mevâhib-i celiyye ve `atâyâ-yı behiyye-i
`aliyye ve *in te`uddû ni`metullahi lâ tuhsûhâ*
fehvâ-yı kerîmince bir `adet ile ma`dud ve bir hadd
ile mahdûd olmağa kâbiliyet mertebesinden
dûr ve daire-i imkândan mehcûrdur
pes imdi her `âkıl-ı lebîbe ve her dânâ-yı

4a

Edîbe lâıyk ve sezâdır ki kendüye olan
lutf-ı ihsân in`âma her nefesde ezkâr
şükri tekrâr ve envâ`-ı ni`met-i bî-intihâ
fikrin munis-i dil-i bî-karâr ide ki nefis-i
nefis-i insânî ve rûh-ı fütûh-ı câvidânî

bu mesken-i fenâ ve mevtın-ı derd ü 'inâyâ vedâ'
itdükte sebeb-i zıkr-i müstetâb ve bâis-i
hayr du'â-i müstecâb olacak nesne ibdâ'
itmek savbına 'inân-ı 'azîmetini bezle

4b

Mübâderet ve hayrât u hasenâta mübaşeret
İden ashâbü'l-hayrât ve râgıbü'l-müberrat
medîne-i Rusçuk'da sâkin Çavuşzâde
Muhammed Ağazâdeler dimekle marûf
bâisü tenmîk hâzihi'l-hurûf İsmail Ağa
ve Ali Ağa birâderzâdeleri Ali Ağa İbn el-Hâcc
Mustafa Ağa ve Lütfullah Ağa ibni Yûsuf Ağa
her biri meclis-i şeri'at-ı şerîfe-i garra ve mahfil-i
tarikâtü'z-zehrâ sânihâllah ani'l-bâisâ

5a

Ve'd-darrâye hâzırlar olup şurû' eylediler mi
vakf-ı câ'î'l-beyâna li-ecli't-tescîl Ve'l-itmâmu'l-emru ve
ve't-tekmîl mütevellî nasb ve tayîn
eyledikleri el-hâcc Halil mahzarında her biri
ikrâr-ı sahîh-i şer'î ve itirâf-ı sarîh-i meri'yyi idüp
bundan akdem vedâ`-ı âlem-i fânî iden
merhûmeyn-i ebeveyn-i mağfureynimiz hâl-i huyûtlarında
taht-ı tasarruflarında olan câ'î'l-beyân emlâk
ve 'akârâtların vakfa niyyet ve Çarşu câmii

5b

Dimekle meşhûr câmi-i şerîf ve ma'bed-i
latîfin imâm ve hatîb ve sâir mürtezika-
larının vezâifine zamme şurû' ve mübâderet
itmişler idi lâkin bazı mevâni' ile
tescîl-i şer'î ve tebyîn-i şurût u kuyûdu
olmamağla irsle bizlere ve karındaşlarımız
olan mezbûrân Ali Ağa ve Lütfullah Ağa'nın
babaları el-hâcc Mustafa Ağa ve Yûsuf Ağa'ya
ale's-seviyye bi'l-farîzati'ş-şer'iyye intikâl

6a

idüp mezbûrân el-hâcc Mustafa Ağa
ve Yûsuf Ağa te'âkuben vefât etmeleriyle hisse-
leri oğulları mezbûrân Ali Ağa ve Lütfullah Ağa'ya
isâbet itmekle ile'l-ân hâlî üzerine bâkî
kalmış idi el-hâletü hâzihi cümlemiz bi'l-ittifâk
ve'l-ittihâd rûh-ı valideynimizi şâd ve hayrât
ve hasenât-ı ahsen 'âmâl-i sâlihât
olduğunu müş'ir kavî-i Nebî aleyhi's-salâtu ve's-selâma
münkâd olup ebeveynimizden bizlere vech-i meşrûh

6b

Üzere isâbet ve intikâl iden Medîne-i Rusçuk
esvâkından nehr-i Tuna sahilinde vâkî'
Tuz pazarında mebni tahdîd ve tavsîfden
müstağni beş bâb tuzcu dekâkînini
ve ona muttasıl hamamın odun vaz' oluna-
cak ma'lûmü'z-zirâ' ve'l-mesâha arsa-i
hâliyeyi ve yine medîne-i mezbûrede
vâkî' Çarşu câmi'ine muttasıl olup
bir tarafı câmi'-i şerîf ve üç tarafı tarîk-i

7a

Âmm ile mahdûd yirmi dört bâb
serraçlar dekâkînini ve hizasında aşçı
dükkâmı ve tatlu bozahaneyi ve yine Bacanak
Mahallesinde vâkî' bir tarafı Çukadâr
Ali Ağa mülkü ve üç tarafı tarîk-i 'âmm ile
mahdûd tahmînen iki buçuk dönüm mikdârı
mevzi'de babamız merhûm müşarün-ileyh
Çavuşzade Muhammed Ağa binasına şurû' eylediği
hamâm yerini bi-cümleti't-tevâbi' ve'l-levâhık ve kâffetü'l-

7b

Hukûk ve'l-mürâfık ve zikr olunan hamâma
Vaz' itmek için iştirâ eylediği kazgan-ı
kebîri semen-i misline bey' idüp semeninden

hâsıl olan beş yüz kuruştan
her birimizin hissesine ale's-seviye isâbet
iden cemi'-i mâlımızdan ve cümle-i menâlimizden
ihrâc ve ifrâz ve imtiyâz idüp niyyet-i hâlise ile hasbeten lillahi te'âlâ
ve hasene li-rûhi resûlihi'l-mu'allâ vakf-ı

8a

sahîh-i şer'î ve habs-i sarîh-i meri'yyi ile vakf
ve habs idüp 'akârât-ı mezkûreyi
bi-cümleti tevâbi'hâ ve nukûd-ı ma'dudevi
bi-temâmihâ mütevellî-i mezbure teslim idüp
ol dahi tevliyet mahkiyesi hasebiyle ahz u
kabz ve tesellüm eyledikten sonra her birimiz
şöyle şart eyledik ki câmi-i mezbûrda
hâtib olan zühd-i takvâ ile ma'rûf
edîb ve necîb es-Seyyid Ahmed Efendi

8b

Hatîb olup yevmî altı akçe vazîfeye
mutasarrıf ola ve imâm-ı evvel olan 'âbidun lillah
mazhar-ı eltâf-ı ilah Abdullah Efendi
yevmî on akçe vazîfeye mutasarrıf ola
ve âlim-i takî ve fâzıl-ı nakî zühd ve takva ile
mütehallî imâm-ı sâni olan eş-şeyh Ali Efendi
dahi yevmî on akçe vazîfeye mutasarrıf
ola ve mûmâ ileyhimâ Abdullah Efendi
ile eş-Şeyh Ali Efendi bir hafta biri

9a

Ve hafta-yı uhrada yine öbürü alâ tariki'l-
münâvebe evkât-ı hamsede her biri
sayf u şitâda müdâvim olalar ba'de
vefâtihümâ yine nâzır-ı merkûm Ali Ağa muhtâr-ı
cemâat-ı müslimîn olan erkân-ı salâta
ârif tecvîd-i Kur'ân-ı 'Azîme vâkıf bir merd-i
kâmil-i salâh-irtisâm yerlerine imâm
olup anlar dahi alâ tariki'l-münâvebe hizmet-i

imâmetde kezâlik müdâvim olup

9b

Vazîfe-i merkûmeye mutasarrıf olalar ve yine
câmi`-i mezkûrda müezzin-i evvel olan Andelib -i
Hoş-elhân Ali Çelebi ibni Timurhân yevmî
iki akçe vazîfeye mutasarrıf ola
terennümât-ı Dil-sitân ile nevbetinde evkât-ı
hamsede ezân hizmetine kâim ola
ve yine câmi`-i mezkûrda mü`ezzin-i sâni olan
Muhammed Çelebi mü`ezzinlik hizmeti mukâbelesinde
yevmî dört akçe vazîfeye ve her ba`de

10a

Salatu`z-zuhr Muhammediye kırâ`at idüp
mukâbelesinde yevmî üç akçe vazîfeye
dahi mutasarrıf ola ve yevm-i cum`ada mahfil-i
şerîfte kable salâtü`l-cum`a mezbûr Muhammed Çelebi
devr-hân olup mukabelesinde
yevmî bir akçe vazîfeye mutasarrıf ola
ve Monla Muhammed nâm kimesne dahi câmi`-i merkûmda
müezzin olup mukâbelesinde yevmî
üç akçe ve yevm-i cum`ada kable salâtü`l-

10b

Cum`a devr-hân olup mukâbelesinde
yevmî bir akçe vazîfeye mutasarrıf ola
ve müezzin-i evvel mezbûr Andelib Çelebi oğlu
Mustafa Halîfe dahi câmi`-i mezkûrda
müezzin olup hizmet-i te`zîn için
yevmî üç akçe ve kable salâtü`l-cum`a devr-
hân olup mukâbelesinde yevmî bir akçe
vazîfeye mutasarrıf ola ve kayyım el-hâcc
Hüseyin câmi-i merkûmda kayyımlık

11a

Hizmetinde olup yevmî altı akçe
vazîfeye mutasarrıf ola ve yine mütevellî-i

mezbûr el-hâcc Halil dahi câmi'-i mezkûr-
da kayyımlık hizmetinde olup
şerîki mezbûr el-hâcc Hüseyin ile
ikisi câmi'-i mezbûru silüp ve süpürüp
ve açup kapayup hıfz u hirâsetde
lâzımu kelâl-i leyâlîde îkâd-ı sirâc
ve kanâdîl hizmetlerinde her biri

11b

Mukim ve mustakîm olup mukâbele-
sinde ol dahi yevmî iki akçe vazîfe ve kable
ezânu's-subh ümmet-i Muhammed vakt-i salâtı
i'lân ve tulû'-ı fecri ifhâm içün
müezzine su'ûd idüp es-salât
ve's-selâm aleyke yâ resûlallah nidâsı
hizmetinde olup yevmî dört akçe
vazîfeye mutasarrıf ola yine zikr
olunan erbâb-ı cihâtın biri bi-emrillahi'l-

12a

Bârî vefatlarından sonra yine nâzır-ı
mezbûr Ali Ağa re'yi ile muhtâr-ı cemâat-ı
müslimîn olan ma'kûl ve münasib
kimesneleri yerlerine re'y-i hâkimi'ş-şer'
ile nasb u tayîn oluna ve dahi
şöyle şart eyledik ki sâlifü'l-beyân
icârât ve irbâhdan hâsıl olan
nemâdan iştirâ olunmak üzere câmi'-i
mezkûrda mihrâbın iki cânibinde vaz'

12b

Olunmak üzere her danesi on beşer vukıyye
şem'-i 'aselden masnû' ikişer mum
dökülüp beher sene Şabân-ı
şerîfîn on beşinci gecesi leyle-i berâtda
vaz' oluna ve beher sene Ramazân-ı
şerîfde minare ve câmi'-i şerîf içinde

ve taşrasında kânadil îkâdı için
otuz beşer vukkıye revgan-ı zeyt virile
ve yine câmi'-i mezkûre vakt-ı subhda bu

13a

mağrib ve işâda mihrâb tarafında îkâd
içün beher mâh üçer vukkıye şem'-i revgan
virile ve dahi şöyle şart eyledik
ki murûr-ı eyyâm ile akârât-ı mezkûre
ve nukûd-ı ma'dûdeye vehn-i târî
olursa hâsıl olan galle ve nemâ ile
tamîr-i akârât takdîm olunup
vezâyif-i mürtezika tehîr oluna
ve dahi şöyle şart eyledik ki iş bu

13b

Vakf-ı mezkûr şurût ve kuyûdunun
tebdîl ve tagyîri merreten ba'de uhrâ yedimizde
olup biemrillahi te'âlâ birimiz dâr-ı ahirete
intikâl eyledikte dahi iş bu
emr-i tebdîl-i şurûtu âharın yedinde olup
ile'l-inkırâz şart-ı mezkûr meri'yyi kılındıkda
gerek mürtezika-i vakfdan ve gerek
hâricden bir ferd mâni' ve mezâhim olmaya
el-'iyâzu billâhi te'âlâ zikr olunan

14a

Şurûtun ri'âyet ve terbîbi müteazzir
olur ise vakf-ı mezkûrun cümle irâdı
Medîne-i münevvere sallahu te'âlâ alâ
münevverihâ fukârasına sarf oluna diyü
her biri hatm-ı kelâm ve şurût-ı ma'hûdeyi
itmâm ittikte mütevellî dahi vâkıfîn-i
müşârün-ileyhîmi kelimât-ı meşrûhalarında
bi'l-müvâcehe tasdîk ve bi'l-müşâfehe tahkîk
idüp emr-i vakf temâm ve mâl habs-ı

14b

Encâm bulduktan sonra vâkıf-ı ‘âlim-i
ârif dâme mahfûfen bi-sunûfi’l-‘avâtıf
‘inân-ı vifâkı taraf-ı şikâka sârif
olup vakf-ı akâr muhtâr-ı e’imme-i ahyâr
İmâm-ı Â’zam ve hümâm-ı akdem Ebû Hanîfe-i
Nu’mân bin Sâbit El-Kûfi re’y-i münîrleri
katında sahîh lâkin gayr-ı lâzım olmağla
vakf-ı mezkûrdan rücû’ ve akârât-ı
mezkûre-i mersûmeyi kemâ kân

15a

Mülkümüze idhâl iderüz ve vakf-ı
nukûd-ı hod e’imme-i selâse re’y-i münîrleri
üzere bâtil ve ona müteferri’ olan
şurût ve kuyûd-ı gayr-ı sahîha ve âtil olmağla
vakf-ı akâr ve nukûddan rücû’
ve zikr olunan ‘akârât ve nukûdu
istirdâd ve mülklerimize idhâl ideriz diyü
mâ fi’z-zamîri takrîr ittiklerinde mütevellî
makbûlü’l-makâl cevâba tasaddî idüp

15b

Egerçi hâl bast olunan minvâl üzere
Olup fi’l-hakîka vakf-ı akâr İmâm-ı
Â’zam muhtâr Hazretleri katında sahîh
ve lüzûmu gayr-ı lâzımdır lâkin
fâzıl-ı samedânî imâm-ı sâni Ebû Yusûf
Hazretleri katında mütevellîye teslîm ve zikr-i
te’bîd ile lüzûmdan mufâraka değıldür
diyü vakf-ı ‘akârât-ı mezkûreyi
redde imtinâ ve imâmeyn-i müşârun

16a

İleyhimâ Hazretlerinin re’y-i sedîdleri
üzere akârın sıhhat ve lüzûmuna
ve vakf-ı nukûd gerçi e’imme-i selâse
katlarında sahîh olmayup lâkin imâm-ı muvakkar

ve hümâm-ı muzaffer Hazreti Züfer katında sıhhat
üzeredür ve ana müteferri' olan şurût
dahi sahîhadır diyü hâkim-i mevki'
sadr-ı kitâp tuba leh ve hüsn-i me'âb
hazretleri huzûrunda müterâfiân olup

16b

Vakf-ı akârın sıhhat ve lüzumuna ve vakf-ı
nukûdun kezâlik sıhhatine hükm taleb
eyledikte hâkim-i mûmâ ileyh esbagullah ni'mehû
aleyh cânib-i vakfi evlâ ve mütevellî-i mezbûrun
cevâbını ahrâ görüp zikr olunan
akârın sıhhat ve lüzumuna ve nukûdun
sıhhatine hükmü lâhık oldukda vâkıfeyn-i
müşârün ileyhin semt-i âhara sâlik olup
gerçi vakf-ı nukûd İmâm Züfer katında

17a

Sahîh lâkin gayr-ı lâzım olmağla nukûdun
vakfiyetinden rücû' ve girü mülkümüze
idhâl iderüz diyü tekrâr murâfa'aya
şürû' eylediklerinde mütevellî-i mezbûr
dahi cevâb idüp hükm-i hâkim
ârif mahall-i ictihâda müsâdif ola
ol hükm-i nâfiz mübrem ve bi'l-icmâ'
makbûl ve müsellemdür sâ'ir hükkâma kabulü
lâzım ve 'âmme-i vülât-ı âlî-makâma tenfiz

17b

Ve imzâsı emr-i mütehattim ve imâmeyn-i mezbûreyn
katlarında sıhhatinde lüzûm-ı lâzımdır diyücek
hâkim-i mûmâ ileyh tarafeynin delilinde
te'emmül-i melî ve cânib-i mütevellîde rüchân-ı celî
müşâhede ve cânib-i vakfa nazar idüp
ol iki imâm-ı celîlü'ş-şân ve celiyyü'l-
bürhân mezheb-i şerîfleri üzere
alâ vechi'l-mütehâsimîn hükm idüp

hâyl-i hısâmları infisâm bulup

18a

vakf-ı mezbûr alâ cemî'ü'l-mezâhib
vakf-ı sahîh lâzım olup min ba'd
nakzu nakîzine mecâl-i muhâl ve ihlâl
ve ibtâli mümteni'ü'l-ihtimâl oldu
el-âyetü "femen beddelehu ba'de mâ semi'ahu
fe-innemâ ismuhu 'alellezine yubeddulünehu innallahe
semî'un alîmûn"⁶⁶ ve icrâ li-vâkıf
ale'l hayyü'l-cevâdi'l-kerîm hurrire fi'l-yevmi'l-hâdî
ve'l-ışrîn min Şa'bâni'l-mu'azzam sene tis'a

18b

Ve mi'ete ve elf	şuhûdü'l-hâl
İbrahim Çelebi Bin Abdullah	Hüseyin Halife Bin Yûsuf
Fahrü'l-akrân Serdâr Ali Çavuş	El-hâcc Ömer bin El-hâcc Osman
Fahrü'l-e'imme Muhammed Efendi bin Mustafa	Fahrü'l-e'imme Ramazan Efendi bin Muhammed
Fahrü's-şüyûh Ali Efendi el-vâ'iz	Abdülkerim bin Yahya ser-muhzırân
Yûsuf bin Abdullah tâbi'-i İsmail Ağa ve'l-gayrîhu	

19a
Hüve? el-
Hâfız? Hayrât-ı
ibâdihi
Sebti
mazmûnuhu
indî bi-şehadeti
tâlib-i kurb-i

Hüdâ

Ve sâlik-i râh-ı hindî eş-şeyh Ali Efendi el-vâiz
Ve'l-hâc Mustafa Çelebi ibn-i Andelib el-hâc
Mustafa bi-muhzır ulü'l-bâb hikmet
Bi-sihhatihi kevnü'l-vakf vakafâ sahihâ lâzımen

⁶⁶ Bakara suresi 181. Ayet: her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.

Alâ şeraiti'l-mu'tebere bi'l-kabuli'l-mezkûr
Ve ene'l-fakîr eftarû'l-ibâd Muhammed el-vasî
Bi medine-i Ruscuk ma'a Prespe
Ufiye anhu

(Mühür)

Eş-şeyh Mehmet Efendi
El-müfti
Eş-şeyhü'l-kurâ Muhammed Efendi
Eş-şeyh Hasan Efendi
Fahrü'l-akran Abdullah Efendi
Muhammed Ağa
Fahrü'l-eşyâh? El-hâc Mazhar Ağa
Fahrü'l-a'yân Halil Ağa
Eş-şeyh Hasan Efendi
Fahrü'l-e'imme Osman Efendi
El-hâc Muhammed İmâm-ı Ruscuk
Muhammed Ağa Bostanlızade
Es-seyyid Abdullah Efendi
Hasan Ağa Hekimzâde
Çukadar Mehmet Çelebi Hazreti sadr-ı Rum
Lütfullah Efendi el-imâm

Kaynakça

A1. Arşiv Malzemesi

Bibliothèque nationale de France "Supplements turcs" 1486

BOA TT 382

BOA TT 625

NBKM, RS 11

TKGMA KK 42

A2. Tetkik Eserler

AKGÜNDÜZ, A., *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, İstanbul 1996.

- ALPER, Değer – Canan Erdoğan, “16 ve 18 YY Arasında Bursa Para Vakıfları ve Bursa Ekonomisine Etkileri”, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, c. XXVIII/sayı 1 (2009), ss. 85-99.
- ATANASOV, Hr., “Kreditni institutsii po bilgarskite zemi prez XVIII-XIX v.”, İzvestiya na Tentra za stopansko-istoričeski izsledvaniya, c. III (2018), ss. 62-75.
- AYDIN, H. Veli, “Selanik'te 18. Yüzyılın İlk Yarısında Para Vakıfları ve Kredi İşlemleri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. XXIX/sayı 1 (2014), ss. 87-106.
- BAYRAK, M. (Ferlibaş) – M. Kaçan Erdoğan, “Rusçuk'ta Osmanlı Vakıfları”, *Osmanlı İdaresinde Bir Balkan Şehri, Rusçuk*, ed. M. Bayrak (Ferlibaş), İstanbul 2011, ss. 169-224.
- BAYRAK Ferlibaş, Meral, “Rusçuk'ta Kaybolmuş Osmanlı Mirası: Vakıflar”, *Belleten*, c. LXXXIX/sayı 286 (2015), ss. 931-978.
- BERKİ, Ali Himmet, *Vakfa Dair Yazılan Eserler Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tabirler*, Ankara 1966.
- BULUT, M. – C. Korkut, “Financial Stability and Cash Waqfs: Samples of Rumelia Cash Waqfs”, *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD)*, 2/1 (2016), ss. 55-76.
- CİZAKCA, M., “Cash Waqf of Bursa, 1555-1823”, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, c. 38/3 (1995), ss. 313-355.
- KARATAŞ, H., “The Cash Waqfs Debate of 1545-1548: Anatomy of a Legal Debate at the Age of Süleyman the Lawgiver”, *İnsan ve Toplum*, c. 1/sayı 1 (2011), ss. 45-66.
- KAYAHAN C. - Görkaş İ., “Osmanlı Dönemi Bölgesel Kalkınmanın Finansman Aracı Olarak Para Vakıflarının Kullanımı”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 44 (2009), ss. 212-227.
- KAYAPINAR, A. – ÖZÜNLÜ, E. Erdoğan, *Mihaloğulları'na Ait 1586 Tarihli Akıncı Defteri*, Ankara 2015.
- KAYAPINAR, Ayşe, “Primeri za paritchni fondatsii v Ruse i Turnovo (XVII-XIX v.) Examples of Cash-Waqfs in Ruse and Turnovo (17th –19th Centuries)”, *İzvestiya na Tsantara za stopansko-istoričeski izsledvaniya/PROCEEDINGS of the Centre for Economic History Research*, c. 6 (2021), ss. 203-224.
- KELEŞ, Hamza, “Osmanlılarda 19. Yüzyılda Para Vakıflarının İşleyiş Tarzı ve İktisadî Sonuçları Üzerine Bir Çalışma. Karacabey (Mihaliç Kazası Örneği)”, *G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. 21/sayı 1 (2001), ss. 189-207.
- KİEL, Machiel, “Rusçuk”, *İslam Ansiklopedisi*, c. 35 (2008), ss. 246-250.
- KOVAÇEV, Rumen, *Opis na nikopolskiya sandjak ot 80-te godini na XV vek*, Sofya 1997.
- MANDAVİLLE, J. E. “Usurious Piety: The Cash Waqf Controversy in the Ottoman Empire”, *International Journal of Middle East Studies*, c. 10/sayı 3 (1979), ss. 289-308.
- ÖZGÜDENLİ, Osman Gazi, “Vakfiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 42, İstanbul 2012, ss. 465-467.
- PAMUK, Ş., “Kuruş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 26, İstanbul 2002, ss. 458-459.
- , *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*. İstanbul 2012.
- ŞAFAK, Ali, “Akar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1989, c. 2, ss. .

Kayapınar, A., Kaya Yiğit, B., (2021). Rusçuk'ta Çavuşzâde Muhammed Ağzadeler Para Vakfına Dair Bir Vakfiye. ANKARAD, 2(4). s. 339-385.

ŞEKER, M., "Vakfiyelerin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. 8/sayı 1 (1993), ss. 1-18.

ŞİMŞEK, M., "Osmanlı Cemiyetinde Para Vakıfları Üzerinde Münakaşalar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 27, sayı 1 (1986) ss. 207- 220.

TELLİ, Hasan, "Osmanlı Vakıf Belgelerinde İmâm-ı Âzam Ebû Hanife ve Görüşleri: Makedonya Vakfiyeleri Örneği", *Amasya İlahiyat Dergisi*, 15 (Aralık 2020), ss. 453-492.

TOPAL, Mehmet, "Rusçuk Şehrinin Yeri ve Adı Üzerine Düşünceler", *History Studies*, vol. 2/2 (2010), ss. 249-253.

TORAMAN, C.– B. Tunçsiper, S. Yılmaz, "Cash Waqf in the Ottomans as Philanthropic Foundations and Their Accounting Practices", <http://journal.mufad.org/attachments/article/452/7.pdf>. (Erişim Tarihi: 15.11.2021).

UZUNÇARŞILI, İ.H., *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları, Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı*, Ankara 1988.

**BIBLIOTHEQUE NATIONALE
DE FRANCE**

**DEPARTEMENT
DES MANUSCRITS**

FILMOTHEQUE DE SECURITE

Suppl Turc 1486

Entier

370

R 172751

Cde :4001

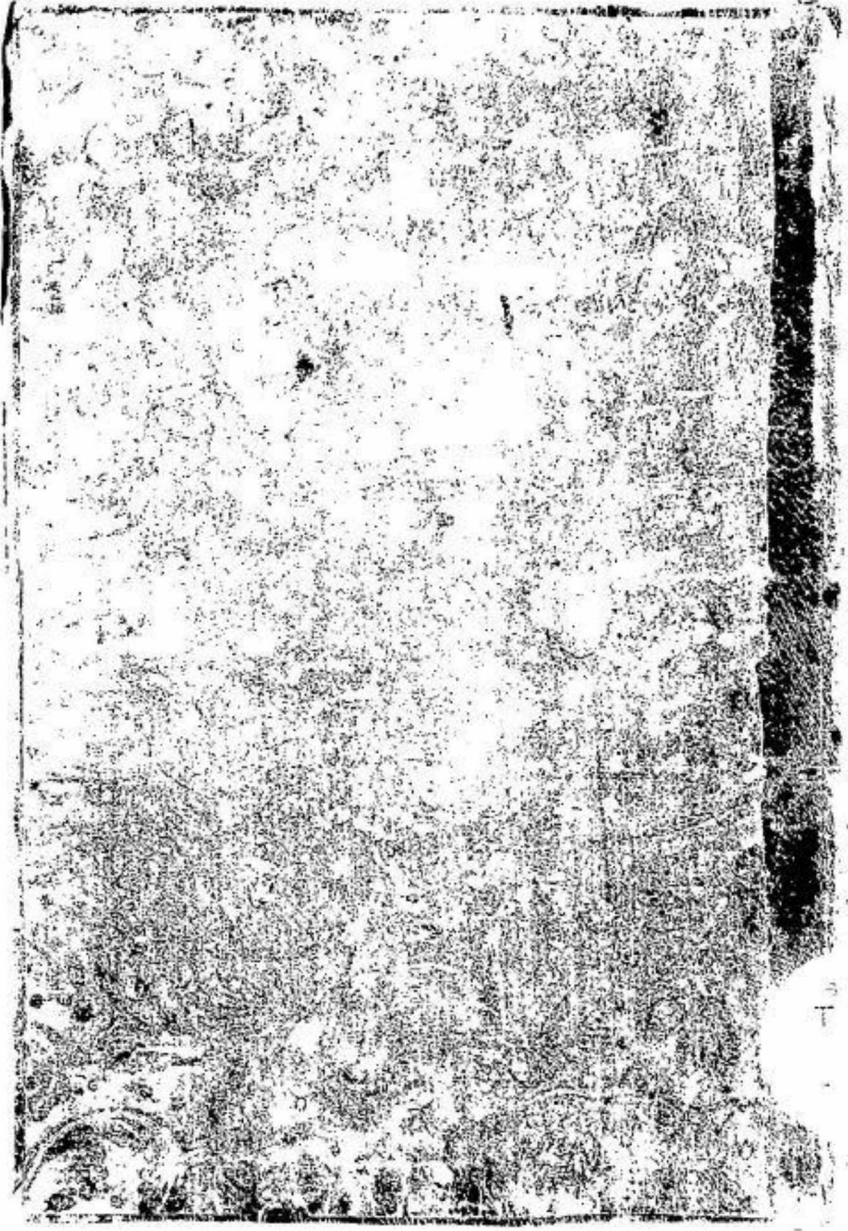
Volts : *auto*

: *8,5*

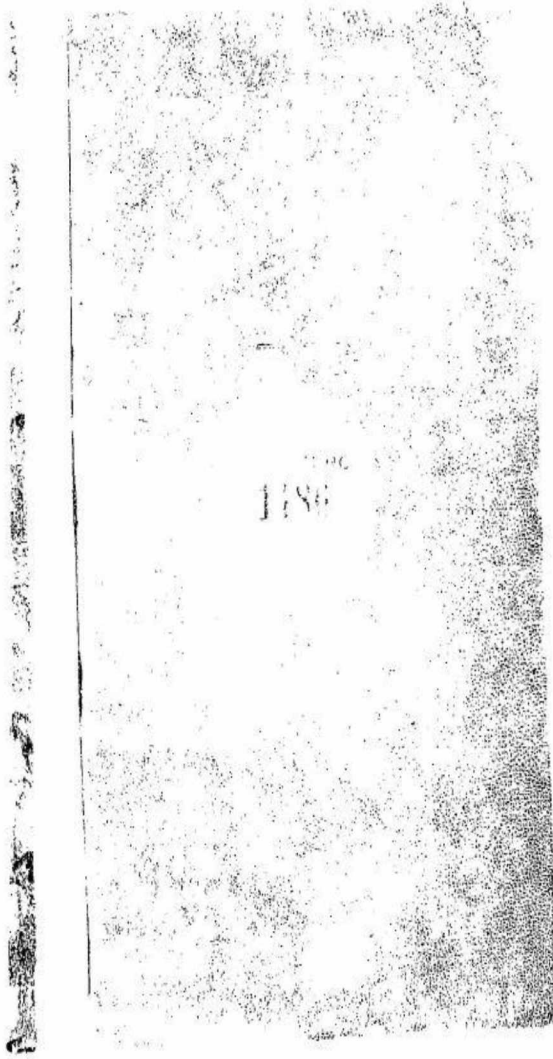
Date :10/04/03

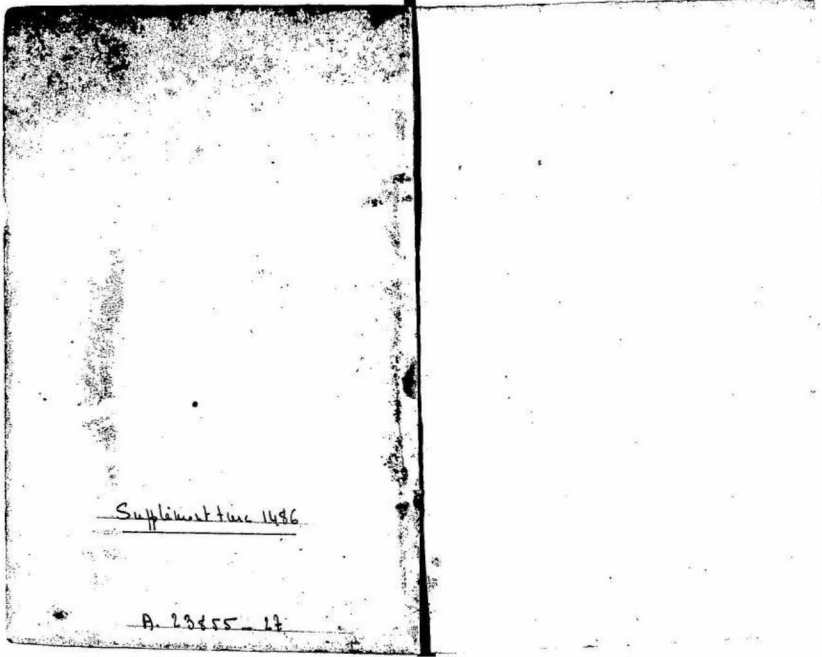
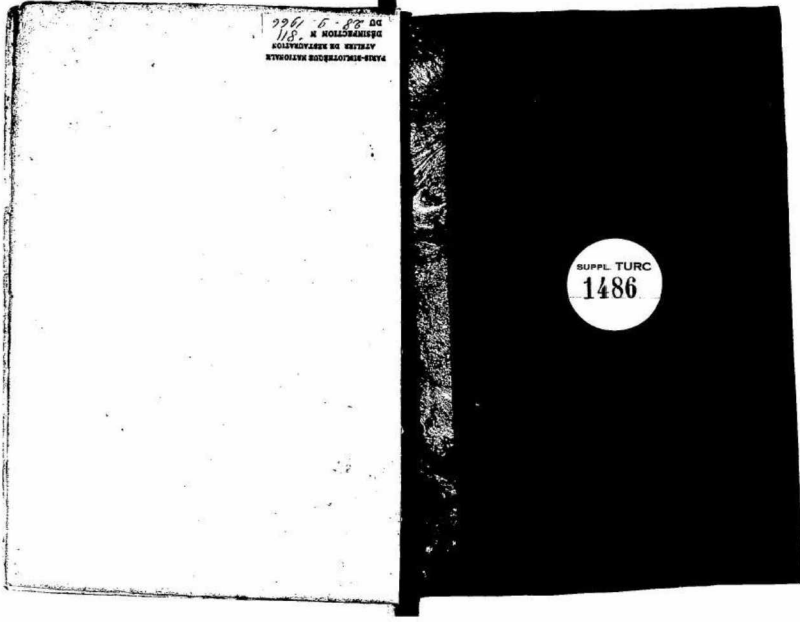
07

**Service de la Reproduction
PARIS-RICHELIEU**



PARIS-MUSEUMS NATIONALES
ATELIER DE RESTAURATION
DÉPARTEMENT N
DE





بازیمین اولوق اوقون والاقتر معهودی علی دایم
مکتب بصیرت و اوزر حاللا بکونفیران اولوق
مصطفیٰ مصطفیٰ علی کتب و کتب
عفا الله عنهما و عولده

حمد و شکر • و شکرنا محمود •
اول وقتنا موزون • و کاشفنا المیران
جهنود • صانع فی چون و قادر کن
فی کون • جعفر کلزینک و کاه اندس
و بار کاه و مقصد ساریه و غیر اولونور که

کے آفة کائناتی نظام بدیع اوزده
نقش و تصویر و هدایای هدایت
و عطایای عنایت بر له قلبیرین نور
ایمان ایله تنبیر • و کتاب کریم واجب
التوہیر • و رسول یشیر و فی ذلک
و ارباب اللیلوب • بساط طیب سیط
چیرک شکر کن تجلی میر ایلدی •
و ارباب بلخیرات و اصحاب سیرتک
حمت عالیاری و عزیز بیت معالیم ایله

قلوب • اهل کرب و قهر ایلدی جیل
جلاله و تم نواله و لا اله غیره •
وصلوات بی غایات و تسلیمات
زاکیات بی نهایت • بی مختار
رسول پرورد کار سرزاد جمله انبیا
و سر دلسر سجانا الذی استری
صفای بخش شاهنشین اصطفا •
اعنی حضرت محمد المصطفیٰ علیه من
الصعوبات تا هو الا و فی حضرت لاریک

روح مطهر و مرقه تنوارینه اولونور که
امتنی سبیل رشاده ارشاد لایوب
اصحاب خیر اقا انواع ثوابله تبتییر
• و آل اصحاب و اولاد و تابع و اشبا
اوز در لیتنه اولسونور که عهد لادن
حصن حصین دوزیمتین و بیضه شری
مبین مستبین طهرین نصیر اولدیبار
• رضوان الله علیه جمیع
اتماهد بو کتاب تحت نصاب عنقرین

نتاب • قضیة شرعیة المیناد ذنبیون
چون حضرت فرزند ما بنجامة عظمته
وقدرته علی التما دی اثنائه احسان
ایله وکما هب جلته و عطا با ای تمیة
علیه وان قصه وانتم الله لا تحصرها
خوای کبر بنجه بر عدد ایله معبود و بر حد
ایله محدود اولغه قابلیت مرتبه سند
دوره و دایره امکانده تجرود
پس اهدی هر طاقه ایللیه و هر دانای

ادبیه

ادبیه لایق و سزاد که کندویه اولاد
لطف احسان انا نامه هر نفسه انکار
شکری تکرار • وانواع فستت لطفها
فکین ووش دل و قرار این که نفس
نفیس انسانی و روح فوج جا و دانی
بومس کن فنا و موطن درد و عنایه و دواع
اندکده شیب ذکر مستطاب و بلش
خیر د عابده منسجا با اولایچ اینه ایلایع
ایتمک صوبینه عنایه صریحتی بدلیه

مبادرت و خیرات و حسنات مباحث
ایده اصحابا الخیرات و رافیا المیزات
مدینه و پیچمن ساکن چاوش زاده
محمد انا زاده لردیکله معروف •
باعثوا تمیق هذه الحروف اسمعيل انا
و علی انا و برادر زاده لری علی انا ابن الیلح
مصطفی انا و لطفنا الله انا ابن يوسف انا
هر بری بیلس شریعت شریفة عزرا و محمد
طریقه انهر اصانها الله عزرا اناسا

ادبیه

والقرایه حاضر لرا ولوب • شرح تالیف
وقف جانی لیبانه لاجل التسمیل و لایما
الامر و التکییل و تولى نصب و قییم
ایله کاری الحاج خلیل حضرتین هر بری
اقرار صیح شرعی و اعتراف صیح هر مرعاید
• بودند اقدور و داع عالم نانی ایدن
مرحومینا بوز مغفورینجا لحو تارندن
تحت قصر فلندن اولان جانی لیبان لملایه
وعقار انا لرین وقفه نیت و چار شوچاسی

دینکله مشهورجامع شریف وعبید
لطیفک امام وخطیب و سائزترقه
لرینک وظایفنه ضمه شروع وبادرت
اچمش ایدی ● لکن بعضی موافق ایله
تسجیل شرعی و تیبیز شرط و قیودی
اولما مقوله اولله زلزله وقرنداشلویتم
اولانیزه یوزان اولغا و لطف الله اغاناک
بابا لرعا کاج مصطفی افا و یوسف افا
علی السویه بالرضیة الشریعة انتقاد

بج

ایدوب ● یوزان الحجاج مصطفی افا
ویوسف افا خاقیا و فائز اتمه لر ایله حصه
لرعا و غلامی یوزان اولغا و لطف الله افا
اصابت کتمکله الالان حال او زینده باق
فالمیسته ● ایما لهدن جمله زیا لقا
والانتقاد روح والدینیز شاد و خیرات
و حسنات احسن اصدا الصالحات
اولدوغن مشرق قول بی لیه العزلة والیتیم
منقاد اولوب یوزان زلزله و جمه مشرح

اوزره اصابت و انتقاد لایدن معینه نسیح
اسواق ذن نهر طونه ساحلندن واقع
طون بازارندن مینی محمد و قوصیفند
مستثنی بشر باب طوزی د کاکینی
و اکا متصل تمامک او دون وضع اولله
بق و علویرا لذراع و المساحة عرصه
خالیه ● وینه مدینه مزبوره ده
واقع چار شوجامعینه متصل اولوب
بر طرفی جامع شریف و اربع طرفی طرف

بج

عالم ایله محدود یکریم درت باب
سراجلر د کاکینی و حراسندن آشچی
د کاکینی یوزنه خانندی وینه بجنات
محلله سندن واقع بر طرفی حرقه دار ●
علی افا ملک و اربع طرفی طبرین عام ایله
محدود تخمینا آکریچین دو نومقاری
موضعه بابا مزمر جو مشق را ایله
چاوش زاده محمد افا بناسنه شروع اولله
خامریزین جمله النواع واللواحق د کاکنه

4

المعوق والمرافق • وذكر اولنا ان قامه
وضع اتمك ليجوز اشترا ابله وكونه زفان
كبيرى ثم شلنه بيع ايدوب • قنند
حاصل اولان بشير وضر وشدف
مريتريك حصنه سنه على السوية اصابت
ايدن جميع بالمزود وجملة من المزدن
الخراج واقران واميتا ز ايدوب نيت
خالصه ايله حسبه الله تعالى
وحسنة لروح رسوله المولى • وقف

صحيح شرعى وحسب مخرج مرمى ايله وقف
وحسب ايدوب عقارات مذكوره فى
بجمله قواصها ونفود معد وويل
بتمامها متولى مزبوره تسليم ايدوب
اولنقى توليت محكمة سى حسب بيله ايدوب
قبض وتسلم ايلدك كدض كره • مريتريك
شوبله شرط ايلدك كه جامع مزبور
خطيب اولان زهد تقوى ايله معروف
اديب ونجيبا لتسيدا ماماندى •

9

خطيب اولوب يومى التواقه وظيفه به
متصرف اوله وامام اولان عابد لله
مظهر الطاف اله عبد الله افندى
يومى وواقه وظيفه به متصرف اوله
وعالوق وفاضل تقى زهد وتقوى ايله
متولى امام ثانى اولان الشيخ على افندى
دخى يومى وواقه وظيفه به متصرف
اوله • ومولى اليه ساعدا لله افندى
ايله الشيخ على افندى به هفته برى

وهفته افراده بينه اوبرى على طريق
المنابيه اوقات خمسة ده هر رى
صيف وشتاده مدا وپرو اوله لر بعد
وغايمها بينه ناظر هر فرد على انفاختار
جماعت مسلين اولان ارکان صلوات
عارف تجويد قران عظيمه واقصه بره
كامل صا ارسام بر لر بينه امام
اولوب اندر دخى على طريق المناوبه حنبه
امامتده كذالك مداويم اولوب •

وظیفه مرقومه به متصرفان اوله وینه
جامع مذکوره مؤذن اولان منقلب
حوش الحسان علی بیلی ابن تیمورخان بوی
ایکی ایچمه وظیفه به متصرفان اوله ●
ترغیبات دایستانا یله نوبتین اوقات
خسه ده اذانه منته قائم اوله ●
وینه جامع مذکوره مؤذن تا اذالای
محمد بیلی مؤذن ناک خدمتی مقابله سنه
بوی درنا ایچمه وظیفه به وهر بعد

صلی

صلوة الظهر محمد به قراة الیدوب
مقابله سنه بوی ایچ ایچ وظیفه
دخی متصرفان اوله ● وورجمه دخی
شریفین قبل صلوة الجمعة مزبور وظیفه
دورخان اولوب مقابله سنه
بوی بر ایچمه وظیفه به متصرفان اوله ●
ومنلا متذکر کسنه دخی جامع مزبور
مؤذن اولوب مقابله سنه بوی
ایچ ایچمه وورجمه ده قبل صلوة

الجمعه دورخان اولوب مقابله سنه
بوی بر ایچمه وظیفه به متصرفان اوله ●
ومؤذن اولمز بور عند لی بی بی ایچ وظیفه
مصطفی وظیفه دخی جامع مذکوره
مؤذن اولوب خدمت تا اذین ایچوم
بوی ایچ ایچمه و قبل صلوة الجمعة دور
خانا اولوب مقابله سنه بوی بر ایچمه
وظیفه به متصرفان اوله ● و قتم المساج
حسن جامع مرقومه قتم المساج

صلی

خدمتین اولوب بوی ایچ ایچ ●
وظیفه به متصرفان اوله وینه متول
مزبور الحاج خلیل دخی جامع مذکور
ده قتم المساج خدمتین اولوب ●
شریکین مزبور الحاج حسن ایچمه
ایکی جامع مزبور بوی بوی و سبوت
و آجوب قبا بوی حفظ و مرسته
لازم کلال لیا لیا ایچمه ایچمه
وقت اول خدمتین مزبور ●

۱۷

البازی وقاتلرندن صکره بینه ناظر
مزبور ● علی اغارانی ایله مختار جماعت
مسلمین اولان مصقول و مناسب
کسینه لری برلرینه رانی حکمرا الشرح
ایله نصب و تعیین اولنه ● و دخی
شویله شرط ایلدک که سالفنا بیان
اجارات وار باعدن حاصل اولان
نمادن اشتر اولنق اوزره جامع
مذکورده محرابنا کچا بنین وضع

مقیمه و مستقیم اولوب ● مقابله
سندن یومی اکی اچمه وظیفه و قبل
اذا ان الصبح امت محمد وقت صلاح
اعلان و طابوع طبری اهما مایچوت
مأذنه صعود ایروبا الصلوت
و التسلام علیک یا رسول الله ناسی
حذمتن اولوب یومی دوت اچمه
وظیفه یر متصرف اوله بینه ذکر
اولنا ناریلجه اناک بری امر الله

البی

۱۵

مغرب و عشاده محراب طرفین ایقاد
ایچون بهر ماها و حجر و قیه شمع روشن
و بریله ● و دخی شویله شرط ایلدک
که سرور ایام ایله عفتارات مذکور
و نفوذ معندوده به و هن طاری
اولور سه حاصل اولان خله و نما ایله
تعبیر عفتارات تقدیر اولنوب ●
وظایف مرتزقه ناخبر اولنه ●
و دخی شویله شرط ایلدک که شوی

اولنق اوزره هر دانسی اون بشروقیه
شمع غسل ده مصنوع اکی شرمور
دوکی اولوب بهر سینه شعبان
شریفک اولن بشنجی کچه سالیله بران
وضع اولنه و بهر سینه رمضان
شریفن مناره و جامع شریف ایچندن
و طشره سندن قنادیل ایقاد ایچورد
او توزدیشروقیه روغن زیت و بریله ●
و بینه جامع مذکورده وقت جمعه و

محرب

شروطك رعایت و تربیبتی منعقد
اولو رایبه وقت مذکورك جمله ابرار
مدینه منوره صلی الله تعالی علی
سنورها فقر استه صرف اولنه دیو
هری خبری که لاه و شرطه هم
انعام اندکن متولی دخی واقفین
مشاور الیهی کلمات مشروحه ارشد
بالموجه تصدیق و بالمشافه تحقیق
ابدوبار وقت تمام و مال حبیب

وقت مذکور شروط و قیود بنسبتك
تبدیل و تغییر می ترغیب حدی لغوی بدین
اولوب بامر الله تعالی بر فرزند ارخته
انتقال ایلدکن دخی اشبوه
امر تبدیل شرط علی ترک بدین اولوب
الی الاقرض شرط مذکور مرغی تاملان
کرتک مرزقه و قفدن و کسرتک
شما چکن بر فرزند مانع و نولم اولیه
العیاذ بالله تعالی دکن اولنان

تصلان

ملکتم ادخال ایدن دز • و وقت
نفوذ خود ائمه ثلثه رای منیر لر بی
اوزن باطل و اکا متفرج اولات
شروط و قیود خبر صحیح و عا طلال اولغله
وقف عقار و نفوذ دن رجوع •
وزکر اولنان عقارات و نفوذ
استرداد و ملکتم بر ادخال ایدن دز
ما فی الصبری نفسیر اندکن زین متولی
مقبول المسائل جوابیه تصدیق اولغله

انجام بولدق دن صکر و اوقت عالم
عارف دام مخفونفا بصنوف المولطف
عنان و فاقی طرف شفاه صارف
اولوب وقف عقار مختار ائمه لشیار
امام اعظم و مسامقده ابوحنیفه
نعمانین ثابت الکو فی رای منیر
قتن صحیح لکن غیر لانه اولغله •
وقف مذکور دن رجوع عقارات
مذکورن مرزومه بی کماکان

ملکتم

آکریه حال بیضا اولنان منوالا وزن
اولوبیۂ الحقیقه وقف عقار امام
اعظم مختار حضرتلری قندن صحیح
ولزومی غیر لاندردلرکن ●
فاضل صمدان امام ثانی ایوسف
حضرتلری قندن منول بر تسلیم و ذکر
تأبیدایله لر ومدن مفارقه دکلد
دیووقف عقارات مذکور
رددن امتناع و امامین مشار

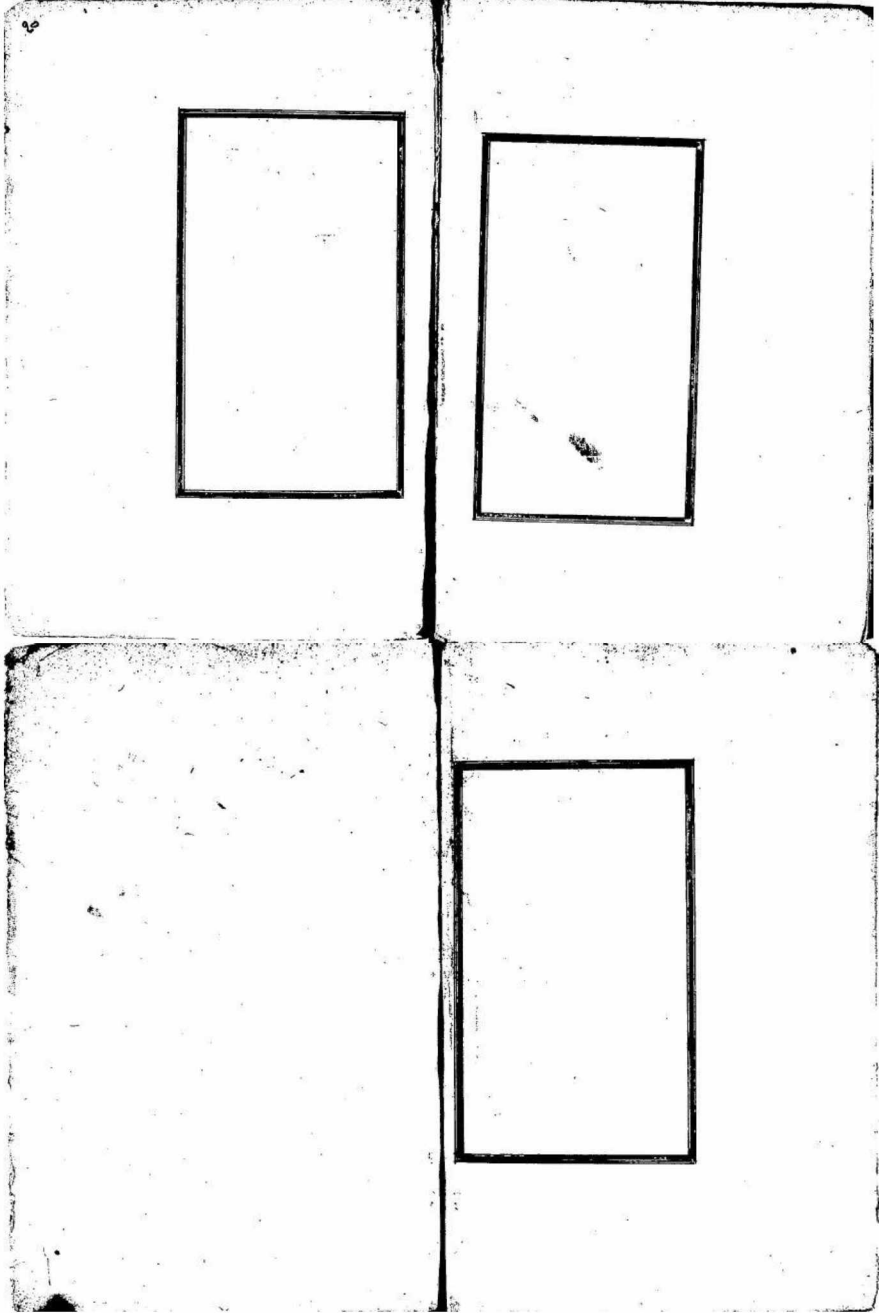
الیهما

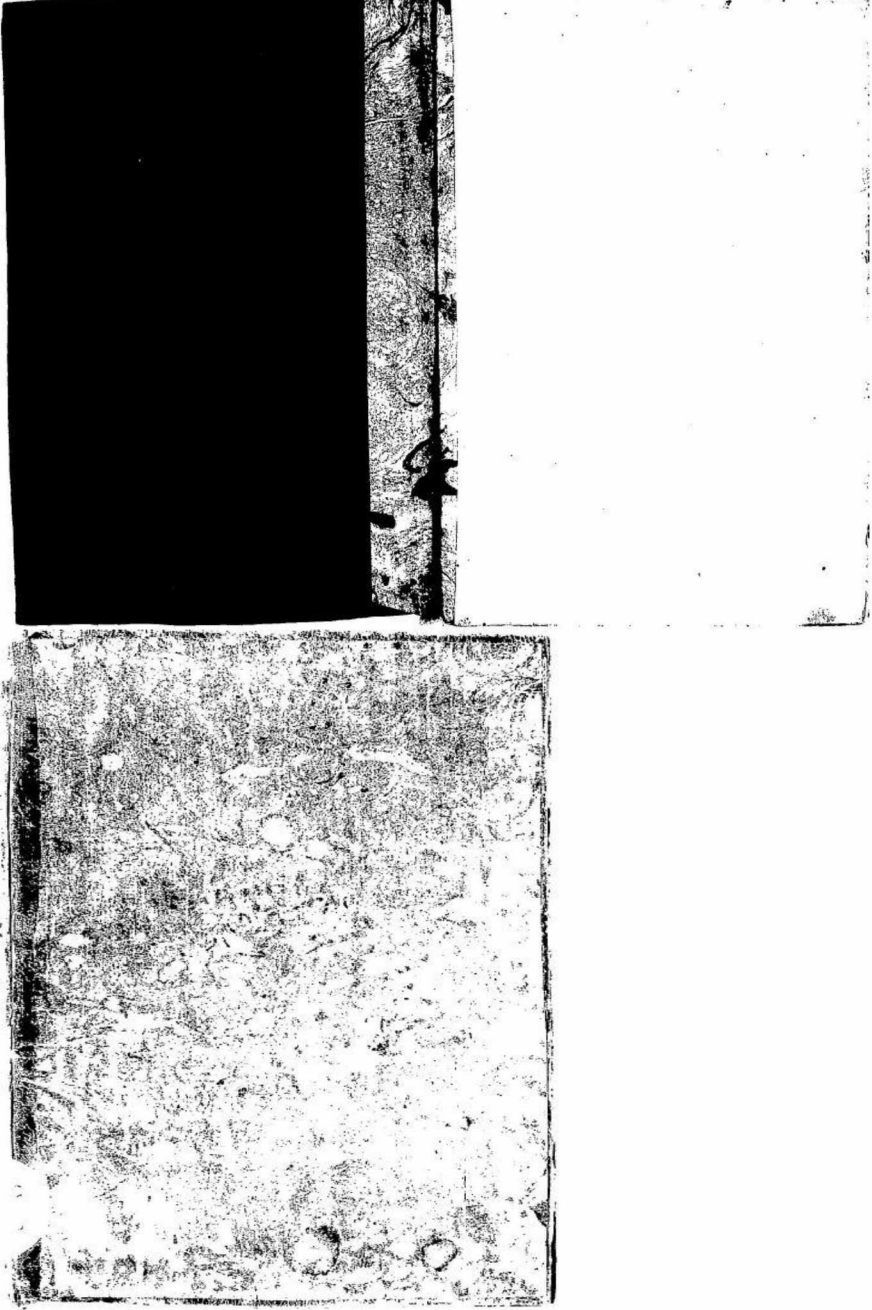
الیهما حضرتلرنیک دای سدیدلری
اوزن عفت ارنک صحت ولزومنه
ووقف نفودک کرجه ائمه ثلثه
قتلنر صحیح اولوب اکن امام موقر
وهمام منظر حضرت زفرقندن صحت
اوزن در واکامشروع اولان شرح
دخی صحیحه در دیو حاکم موقع
صدک تار طوبیله وحسنه
حضرتلری حضورنن مزارعان اولوب ●

وقف عقار لاصحت ولزومنه ووقف
نفودک کذلک صحنه حکم طلب
ایلدکن حاکم موصلیه استیع الله نعمه
علیه بجانب وقف اولی و متولع بزورک
جوابی امری کورب دنگ اولنان
عقار لاصحت ولزومنه ووقف
صحنه حکم لاجتی اولدقدن واقفین
مشار الیهم شمت آخن سالکنا اولوب
کرشیه وقف نفود امام زوقندن

صحیح

صحیح لکن غیر لازمه اولغنه نفودک
واقفیندن رجوع وکیر و ملکمن
ادخالیدن در دیو تکرار مراقبه
شروع ایلدکلرن ● متولع بزور
دخی جواب ایوب حکم حاکم
عارف محل اجتهاده مصادف اوله
اول حکم نافع مدبره وبالاجماع
مقبول و مسلد رسائکامه قبول
لازمه وطامنه ولایة عالیه مقامه تنید





**BIBLIOTHEQUE NATIONALE
DE FRANCE**

FIN

Suppl Turc 1486

Entier

R 172751

385

Cde :4001

Volts : *Auto*

: *8,5*

Date :10/04/03

07

**Service de la reproduction
PARIS-RICHELIEU**